

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Jaarbericht 2009

Procesvertegenwoordiging EG-Hof van Justitie

Inbreng van de Nederlandse regering

AmmanMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAbebaTripoliLaPazKairoManaguaBagdadHamburgLagosColomboMexicoBratislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselsDarEsSalaamKobeSofiaKualaLoempo WellingtonAlgersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParisRabatDüsseldorfTokioL nburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDakarHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSal SofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotaPraagOuagadougouAlgiersKingstonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbu BiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAbebaTripoliLaPazKairoManaguaBagga AngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYorkRiyadBamakoTelAvivNgstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofia ntonRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcel usakaAntwerpenSaoPauloBagdadLaPazParisTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbu DhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinki JoséParamariboAnkaraSaoPauloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyad kouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockh WellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKair ajevoAlgersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindhoekRiyadLuandaMadridVaticaanstadWarschauBras ncouerAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusakaFrankfurtAmMainMelbourne nchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamokslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundeRiyadhMuscatKampalaP MadridBelgradoBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingtonL aWenenHongKongBogotaLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontev vancouverAnkaraBarcelonaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAtheneIstanboelWashingtonWellingtonKhartoumBonnLusakaDublinS iWenenJakartaStockholmSanJoséManaguaNewYorkKhartoumAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBo iAnkaraBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBerlijnHongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabadAbu DhabiQuitoTri ashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisAbebaNewYorkSingaporeSeoulHongKongFrankfurtAmMainKarachiB lavalLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofiaSydneySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAth enNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHamburgKobeYaoundeAddisAbeba rBelBangkokDüsseldorfTelAvivParisSeelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParisKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLosAngelesMilaan EsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoumBoedapestAbu DhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraSt rsburgShanghaiBagdadJakartaKualaLoempoeTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagoIslamabadKingst mascusTunisBogotaKopenhagenWenenCaracasBernKoalaLoempoeTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyad tonZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoLondenPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenha ggdadHongKongAlmatyMuscatAbu DhabiWenenSanJoséKoeiWenenKievParisBuenosAiresMadridKoeiWitHarareParisMoskouPretoriaTripoli rDamasusPraagKobeKualaLoempoeerKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSalaamMelbourneZagrebParisHoustonWindhoekParamariboBoma onnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAmmanBagdadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogot makoHamburgAlgersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColomboCanberraAbu DhabiMel nWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeiWitParisJakartaIstanboelTeheranKhartoumAbujaParisStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoulBangkokWen rPazParamariboBoekarestSarajevoKualaLoempoeerBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAbuAnkaraManCanneraBoga rParisLaPazWenenAkreVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDubaiBangkokAnkaraAlgi hartoumDubaiKobeBrusselMexicoStPetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosAiresBogotaKairoHa LagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexicoBratislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselsDarEsSalaamKob iaKualaLoempoeerWellingtonAlgersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParisR DüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDakarHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHa RomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotaPraagOuagadougouAlgiersKingstonStPetersburgAmmanMila xicoTeheranAbu DhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAbebaTripoliLaP rManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYo dBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeelMontevideoBrasiliaPret rAnkaraBomaySofiaTorontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaC ManaguaBarcelonaLusakaAntwerpenSaoPauloBagdadLaPazParisTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbu DhabiTelAvivLondenIstanboelA iBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoe greBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHambur nhenagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanC rraagKarachiKairoSarajevoAlgersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindhoekRiyadLuandaMadridVatic adWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusakaFrankfu MainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamokslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundeRiya usatKampalaParisDubaiBelgradoBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpen sWashingtonLusakaWenenHongKongBogotaLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoB MilaanMontevideoVancouverAnkaraBarcelonaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAtheneIstanboelWashingtonWellingtonKhartoumB usakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséManaguaNewYorkKhartoumAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiag hileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBerlijnHongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabad u DhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisAbebaNewYorkSingaporeSeoulHongKongFrankf tAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofiaSydneySantiagoDeChileL onDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHamburgKob ndeAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParisSeelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParisKievBarcelonaAccraZagrebRi yLosAngelesMilaanDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoumBoedapestAbu DhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenoA rSarajevoAnkaraStPetersburgShanghaiBagdadJakartaKualaLoempoeerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChi lamabadKingstonDamascusTunisBogotaKopenhagenWenenCaracasBernKoalaLoempoeerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpai nShanghaiRiyadKhartoumZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoLondenPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLa nganghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbu DhabiWenenSanJoséKoeiWenenKievParisBuenosAiresMadridKoeiWitHarareParis kouPretoriaTripoliMadridDamasusPraagKobeKualaLoempoeerKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSalaamMelbourneZagrebParisHoustonWin rParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAmmanBagdadNewDelhi aLaPazQuitoBogotaBamakoHamburgAlgersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColomboC rraAbu DhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeiWitParisJakartaIstanboelTeheranKhartoumAbujaParisStockholmTorontoNewDelhiQ eelBangkokWenenLaPazParamariboBoekarestSarajevoKualaLoempoeerBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAnkara manCanberraBogotaParisLaPazWenenAkreVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDuba gkokAnkaraAlgiersKhartoumDubaiKobeBrusselMexicoStPetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenB osBogotaKairoHarareSofiaKobeSofiaKualaLoempoeerWellingtonAlgersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddi ssabonParisRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDakarHoustonAlmatyDubaiRo makoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotaPraagOuagadougouAlgiersKingstonStP rburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbu DhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmster bebaTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMa ColomboNewYorkRiyadBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeelMo teoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofiaTorontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManilla hasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpenSaoPauloBagdadLaPazParisTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbu DhabiTel aLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSari eBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsi oekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemburgSofiaHoustonRiyad

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1 Procesvertegenwoordiging EG-Hof van Justitie	8
Plaats en bezetting	9
Taken	9
Zaakbehandeling	9
Type Zaken	10
Raadswerkgroep Hof	13
Kennisoverdracht en gerelateerde activiteiten	13
2 Uitspraken van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen en het Gerecht van Eerste Aanleg	14
Aanbesteding	15
Asiel	16
Burgerschap	18
Douane	18
Externe betrekkingen – Associatieverdrag EEG-Turkije	20
Fiscaal recht	21
BTW	24
GBVB	26
Geneesmiddelen	27
Intellectueel Eigendom	27
Internationaal privaatrecht	29
Landbouw	31
Mededinging	33
Milieu	34
Privacy	35
Rechtsgrondslag	36
Advies	36
Sociaal recht	37
Staatssteun	39
Strafrecht	40
Telecommunicatie	41
Vrij verkeer	41
Rechtstreekse procedures Nederland	45

Beroepsprocedures	45
Inbreukzaken	46
Doorgehaald in 2009	47
Bijlage 1	50
Bijlage 2	54
Bijlage 3	60

Voorwoord

Met dit boekje bent u in het bezit van inmiddels het vierde jaarbericht over de inbreng van de Nederlandse regering in rechtszaken bij het EU-Hof van Justitie in Luxemburg. Het doel van dit verslag is om aan geïnteresseerden inzicht te geven hoe en in welke zaken namens de Nederlandse regering een inbreng wordt geleverd.

Het Hof beslist over belangrijke Europese rechtsontwikkelingen. De rechtspraak van het Hof is daarom van grote invloed op het Nederlandse recht en beleid. Regelmatig moet naar aanleiding van deze rechtspraak de nationale regelgeving of uitvoeringspraktijk worden aangepast. Door aan het Hof haar visie te geven op aanhangige zaken, kan de Nederlandse regering invloed uitoefenen op de Europese rechtspraak. Nederland is om deze reden één van de meest actieve lidstaten voor het Hof.

Eind 2009 is het Verdrag van Lissabon in werking getreden wat een aantal wijzigingen voor het Hof als instelling en zijn bevoegdheid tot gevolg heeft. Ik noem hier slechts een selectie van de meest opvallende veranderingen. Het Hof van Justitie heet nu het EU-Hof van Justitie en het Gerecht van eerste aanleg kortweg het Gerecht. Een ander gevolg is dat kandidaatrechters die worden voorgedragen door de lidstaten vanaf nu worden benoemd na raadpleging van een nieuw comité dat advies uitbrengt over hun geschiktheid. Twee Nederlandse kandidaten zullen dit jaar als eerste volgens deze procedure benoemd worden bij het EU Hof van Justitie en het Gerecht. Verschillende wijzigingen betreffen daarnaast de uitbreiding van de rechtsmacht van het Hof. De grootste is het gevolg van de afschaffing van de pijlers en opname van het JBZ hoofdstuk in het Verdrag betreffende de werking van de Unie (VWEU). Dit betekent dat het Hof op dit terrein nu een algemene prejudiciële bevoegdheid heeft. Er geldt een overgangstermijn van vijf jaar voor regels van strafrecht en politionele samenwerking die zijn vastgesteld voor 1 december 2009. Deze en andere uitbreidingen van de rechtsmacht betekenen in ieder geval dat het belang van de Nederlandse inbreng in zaken bij de EU-Hoven onverminderd groot blijft.

In 2009 waren 20 van de 259 arresten geweest in prejudiciële zaken uit Nederland afkomstig. Nederlandse rechters leggen nog altijd regelmatig vragen voor aan het Hof. Ook raakten de uitspraken van het Hof weer een breed scala aan onderwerpen zoals aanbesteding, burgerschap, externe betrekkingen, geneesmiddelen, landbouw, internationaal privaatrecht,

milieu, openbaarheid, procesrecht, sociaal recht, steun, strafrecht, en uiteraard vrij verkeer. Ook 2009 werd gekenmerkt door een groot aantal uitspraken op het terrein van directe en indirecte belastingen (btw) en op douanegebied. In 2009 heeft het Hof uitspraak gedaan in drie inbreukprocedures die de Commissie tegen Nederland had ingesteld. Daarnaast heeft het Hof een advies uitgebracht over de bevoegdheid van de Gemeenschap en de toepasselijke rechtsgrondslag voor het sluiten van akkoorden in het kader van de GATS. Van de in totaal 52 uitspraken die in dit jaarbericht worden besproken, kwam het oordeel van het Hof en Gerecht in 27 zaken overeen met het door Nederland ingebrachte standpunt.

Dit jaarbericht is opgebouwd uit twee delen. In Hoofdstuk 1 worden de verschillende typen zaken en procedures beschreven. Hierin worden bij wijze van overgang de nieuwe en de oude verdragsartikelen genoemd. Het geeft bovendien inzicht in de wijze waarop de Nederlandse regering betrokken raakt bij de zaken en de rol van de gemachtigden van de Nederlandse regering. Hoofdstuk 2 bevat de inhoudelijke beschrijving van die zaken waarin in 2009 arresten zijn geweest door het Hof en waaraan Nederland heeft deelgenomen. Voor een overzicht van alle arresten wordt verwezen naar het jaarverslag van het Hof zelf.

| 6 |

In de bijlagen vindt u overzichten van de zaken met een Nederlandse inbreng en waarin arrest is geweest in 2009 (bijlage 1) alsook die waarin nog geen arrest is geweest (bijlage 2). Tenslotte treft u ook grafische weergaven aan van de Nederlandse inbreng in verhouding tot het totaal aantal zaken (bijlage 3).

Ik hoop dat u ook met dit jaarbericht bruikbare informatie en inzicht heeft gekregen in de inbreng van de Nederlandse regering bij de rechtszaken voor het Hof in Luxemburg. Vragen of suggesties met betrekking tot dit jaarbericht kunt u te allen tijde aan ons sturen en worden zeer op prijs gesteld (naar: DJZ-ER@minbuza.nl). Voor informatie kunt u contact met ons opnemen, ook kunt u de website van het Expertise Centrum Europees recht bezoeken (www.minbuza.nl/ecer).

Ik dank in het bijzonder Esther Verschuur, secretaris van de ICER-H. Zij heeft voor dit jaarbericht veel werk verricht.

Den Haag, mei 2010

Namens de gemachtigden bij het EU-Hof van Justitie

Corinna Wissels,

Hoofd van de afdeling Europees recht,
Ministerie van Buitenlandse Zaken

Babette Koopman

Jurian Langer

Marlies Noort

Michelle de Ree

Yvo de Vries

Esther Verschuur, secretaris ICER-H

Margo Crucq, griffier

1

Procesvertegenwoordiging EG-Hof van Justitie

Plaats en bezetting

De procesvoering namens de Nederlandse regering voor de Europese hoven wordt uitgevoerd door gemachtigden van de minister van Buitenlandse Zaken. De ‘Europese hoven’ zijn hier het EU-Hof van Justitie, het Gerecht, het Ambtenarengerecht en het Hof van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA-Hof).

De gemachtigden behoren tot het Hofcluster van de Afdeling Europees recht (DJZ/ER), één van de afdelingen van de Directie Juridische Zaken. Er zijn zes gemachtigden. Zij hebben de behandeling van de Hofprocedures tot hoofdtaak. Het hoofd van de afdeling is ook gemachtigd. Zij is tevens verantwoordelijk voor de coördinatie van de procesvoering en treedt ook regelmatig op als gemachtigde van Nederland bij zittingen. Het Hofcluster wordt ondersteund door een griffier. De griffier is vooral belast met de registratie van de zaken, de stroom van processtukken van en naar de hoven en de distributie van de stukken naar de verschillende departementen.

191

Taken:

Zaakbehandeling

Het Hofcluster coördineert de voorbereiding en formulering van het standpunt van de Nederlandse regering voor het Hof van Justitie, het Gerecht, het Ambtenarengerecht en het Hof van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA-Hof). Het betreft prejudiciële zaken en rechtstreekse zaken over alle mogelijke onderwerpen van EU-recht.

Totstandkomen van een interventie: de ICER-H

De beslissing om namens de Nederlandse regering een inbreng te leveren in een procedure wordt genomen in de ICER-Hof (ICER-H). De ICER-H is een vaste werkgroep van de Interdepartementale Commissie Europees Recht (ICER) en is belast met de Hofprocedures. Alle departementen zijn vertegenwoordigd in de ICER-H.

De ICER-H wordt voorgezeten door het hoofd DJZ/ER of een gemachtigde. De ICER-H vergadert tweewekelijks. In deze werkgroep worden alle bij de EU-hoven aanhangige zaken en de gedane uitspraken beoordeeld op hun relevantie voor Nederland. Er zijn in 2009 561 nieuwe zaken bij het Hof van Justitie en 568 zaken bij het Gerecht op hun relevantie beoordeeld. Een reden voor Nederlandse inbreng is bijvoorbeeld gelegen in de mogelijke gevolgen van een uitspraak voor Nederlandse regelgeving of beleid, mogelijke financiële consequenties, of het streven om bepaalde Europese rechtsontwikkelingen in door Nederland wenselijk geachte richting te beïnvloeden.

Nadat in de ICER-H is besloten tot Nederlandse deelname, wordt de zaak in behandeling genomen door een medewerker van het Hofcluster in nauwe samenwerking met de medewerkers van de betrokken departementen.

Type Zaken

| 10 |

Prejudiciële zaken

De prejudiciële procedure houdt in dat nationale rechters een vraag over de uitleg van Europees recht stellen aan het Hof (artikel 267 VWEU, oud 234 EG). De nationale rechter stelt de prejudiciële vraag in een zogenaamde ‘verwijzingsuitspraak’. De term prejudicieel duidt erop dat de uitspraak van het Hof over de gestelde vraag vooraf gaat aan de eindbeslissing van de nationale rechter. Deze procedure heeft tot doel een doeltreffende en coherente toepassing van het Europese recht te bewerkstelligen en om verschil in uitleg in verschillende lidstaten te voorkomen. Op de prejudiciële vraag geeft het Hof een antwoord in de vorm van een arrest of een met redenen omklede beschikking. De nationale rechter past vervolgens de gegeven uitleg toe op het nationale geschil. In de prejudiciële procedure kunnen de betrokken nationale procespartijen, evenals alle lidstaten en de Europese instellingen deelnemen door hun standpunt over de gestelde vragen kenbaar te maken aan het Hof. Het Hofcluster krijgt daartoe door het Hof alle verwijzingsuitspraken toegestuurd. Zoals hiervoor beschreven worden deze uitspraken in de ICER-H beoordeeld en geselecteerd op een eventueel Nederlands belang.

De procedure bij het Hof kent in beginsel twee fasen. De fase van de schriftelijke opmerkingen en die van de mondelinge opmerkingen, oftewel de zitting. Zaken kunnen evenwel zonder zitting worden afgedaan.

Lidstaten kunnen zowel in zaken van eigen bodem als in zaken afkomstig uit andere lidstaten opmerkingen indienen. Nederland dient in Nederlandse verwijzingszaken in beginsel altijd opmerkingen in.

Prejudiciële spoedprocedure en versnelde behandeling

De gemiddelde looptijd van een zaak bij het Hof is al sinds enkele jaren ongeveer anderhalf jaar (17,1 maanden in 2009). Enkele procedures kunnen, bij wijze van uitzondering, de duur aanmerkelijk verkorten. Op 1 maart 2008 is de prejudiciële spoedprocedure (PPU) in werking getreden. Deze procedure heeft nu ook zijn beslag gekregen in het Verdrag van Lissabon. Een nationale rechter kan het Hof verzoeken om spoedbehandeling van de prejudiciële verwijzing wanneer vragen aan de orde zijn die betrekking hebben op politieke en justitiële samenwerking in strafzaken of visa, asiel en migratie (Derde deel, titel V VWEU). Het gaat bijvoorbeeld om situaties waarin een persoon van zijn vrijheid is beroofd terwijl het antwoord op de prejudiciële vraag van doorslaggevende betekenis is voor de beoordeling van de rechtspositie van die persoon. Het kan ook gaan om een geschil betreffende ouderlijk gezag of voogdij waarbij de bevoegdheid van de rechter bij wie het geding op grond van het gemeenschapsrecht aanhangig is gemaakt, afhangt van het antwoord op de prejudiciële vraag. Het Hof kan bij wijze van uitzondering ook ambtshalve een zaak met spoed behandelen. In deze procedure kunnen enkel de nationale procespartijen, de gemeenschapsinstellingen en de lidstaat van waaruit de vragen zijn voorgelegd, deelnemen aan de schriftelijke fase. De overige lidstaten kunnen wel deelnemen aan de mondelinge behandeling.

| 11 |

In 2009 zijn drie verzoeken voor een spoedbehandeling ingediend bij het Hof. Twee zijn door het Hof gehonoreerd. Hierin heeft het Hof binnen drie maanden uitspraak gedaan. De Nederlandse regering heeft niet deelgenomen aan deze zaken. Het Hof heeft in 2009 geen van de vijf verzoeken tot versnelde behandeling gehonoreerd.

Rechtstreekse zaken

In rechtstreekse zaken kan Nederland optreden als partij of als interveniënt. In 2009 zijn 4 arresten gewezen in rechtstreekse zaken met Nederland als partij. Als partij raakt Nederland bijvoorbeeld betrokken in inbreukprocedures die door de Commissie worden ingesteld tegen de lidstaat Nederland (artikel 258 VWEU, oud 226 EG). De Commissie verzoekt in een dergelijke

zaak aan het Hof om vast te stellen dat Nederland in strijd handelt met zijn verplichtingen op grond van het Europese recht. Nederland is in deze procedure verweerder. De zaak speelt voor het EU-Hof zelf. Voorts kan Nederland in rechtstreekse zaken als verzoeker optreden (artikel 263 VWEU, oud 230 EG). Het betreft dan meestal een beroep tegen een beschikking van de Commissie gericht aan Nederland, bijvoorbeeld over staatssteun. Veel van deze zaken spelen bij het Gerecht. Ook deze procedures kennen in de regel twee fasen, schriftelijk en mondeling. De schriftelijke fase bestaat doorgaans uit twee rondes (verzoekschrift/verweerschrift en repliek/dupliek).

Tenslotte kan Nederland zich als interveniënt voegen in een zaak tussen derde partijen (particulieren, lidstaten, instellingen). Interventie dient altijd plaats te vinden ter ondersteuning van één van de partijen. Een interveniënt kan moeilijk nuances aanbrengen in een zaak. Mede daarom wordt door lidstaten minder vaak door middel van interventie deelgenomen aan rechtstreekse procedures.

| 12 |

Ambtenarengerecht en EVA-Hof

Ook in zaken voor het Ambtenarengerecht en het EVA-Hof bestaat de mogelijkheid tot interventie of het indienen van opmerkingen. Van deze mogelijkheid wordt gezien de aard van de zaken door Nederland (en andere lidstaten) niet vaak gebruik gemaakt.

Adviesprocedures

Op grond van artikel 218 lid 11 VWEU (oud 300 lid 6 EG) kan aan het EU-Hof advies worden gevraagd over de verenigbaarheid van een beoogd verdrag met de EU-Verdragen. De advisering door het Hof betreft vooral de verdeling van de bevoegdheden tussen de EG en de lidstaten. In een dergelijke adviesprocedure mogen lidstaten en instellingen hun visie geven. Deze zaken doen zich niet elk jaar voor. In 2009 is uitspraak gedaan door het Hof in een verzoek om advies over de vraag van de Commissie of de Europese Gemeenschap een exclusieve bevoegdheid heeft tot het sluiten van akkoorden met leden van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) die de lijsten van specifieke verbintenissen van de Gemeenschap en van haar lidstaten over de handel in diensten (GATS) wijzigen.

Raadswerkgroep Hof

In de Raadswerkgroep Hof van Justitie vinden de onderhandelingen plaats over onderwerpen die de organisatie van het Hof aangaan. Hierbij kan worden gedacht aan de wijziging van de reglementen voor procesvoering en het Statuut van het Hof. De Nederlandse inbreng in deze Raadswerkgroep wordt geleverd door één van de medewerkers van het Hofcluster in samenwerking met de juridisch adviseur van de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de EU. De Nederlandse instructies voor de onderhandelingen worden afgestemd in de ICER-H.

In 2009 werd onder andere gesproken over aanpassingen van het Reglement voor de procesvoering van het Gerecht en er is van gedachten gewisseld over een nieuw systeem van rechtspraak voor Europese octrooien. Dit laatste is ook het onderwerp van de lopende advieszaak 1/09 waarin de Nederlandse regering meedoet.

| 13 |

Kennisoverdracht en gerelateerde activiteiten

Het Hofcluster is een actief deelnemer aan het netwerk van agenten waaraan alle lidstaten deelnemen. Dit informele netwerk is op Nederlands initiatief in 2002 opgericht. Er wordt (elektronisch) informatie over lopende zaken uitgewisseld. Ook biedt het netwerk de gelegenheid het optreden van lidstaten in zaken te coördineren. Eenmaal per jaar komen alle agenten bijeen. In 2009 vond de bijeenkomst plaats in Praag.

Medewerkers van het Hofcluster geven regelmatig lezingen en cursussen in binnen- en buitenland over aan hun werk gerelateerde onderwerpen, bijvoorbeeld aan de Academie voor Wetgeving. Bij het Hofcluster worden regelmatig juristen van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State gedetacheerd. De mogelijkheid bestaat om de buitenstage van de RAIO-opleiding bij het Hofcluster door te brengen. Ook studenten kunnen een stage doorbrengen bij DJZ/ER en zo kennis maken met de procesvoering. In 2009 hebben 7 studentstagiaires op de afdeling meegewerkt.

2

Uitspraken van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen en het Gerecht van Eerste Aanleg

Hieronder treft u samenvattingen aan van uitspraken die zijn gedaan door het EG-Hof en het Gerecht van eerste aanleg in 2009 (sinds 1 december 2009 het EU-Hof en het Gerecht). De uitspraken zijn gerangschikt op onderwerp. Bij prejudiciële zaken is vermeld uit welke lidstaat de zaak afkomstig is. Waar mogelijk en relevant is de Nederlandse inbreng weergegeven. De volledige uitspraken en gerelateerde informatie kunt u vinden via 'http://www.minbuza.nl/ecer/' .

Aanbesteding

Arrest van het Hof van 9 juni 2008, Commissie tegen Duitsland, zaak C-480/06

In deze zaak hebben vier 'Landkreise' (plattelandsgemeenten) in Nedersachsen in 1995 een overeenkomst met Stadtreinigung Hamburg gesloten voor de verwijdering van afval door gebruikmaking van afvalverbrandinginstallatie Rugenberger Damm. Stadtreinigung Hamburg stelt door middel van deze overeenkomst aan de vier Landkreise een verwerkingscapaciteit van 120.000 ton ter beschikking. De vraag is of deze overeenkomst tussen de Landkreise en Stadtreinigung Hamburg, waarvoor geen aanbestedingsprocedure is gevolgd, als een overheidsopdracht voor het verrichten van diensten gekwalificeerd moet worden. De Europese Commissie meent dat dat het geval is. Het Hof ziet de overeenkomst tussen de Landkreise en Stadtreinigung Hamburg als een vorm van intercommunale samenwerking tussen territoriale lichamen die ertoe strekt de uitvoering te verzekeren van een taak van algemeen belang die op elk van deze territoriale lichamen rust, te weten de verwijdering van afvalstoffen. Voor de diensten voor afvalstoffenverwijdering betalen de Landkreise uitsluitend een vergoeding aan de exploitant van de installatie door tussenkomst van Stadtreinigung Hamburg, hoewel deze geen verantwoordelijkheid voor de uitvoering draagt noch waarborgen geeft. Op grond van deze kenmerken bevat de overeenkomst naar het oordeel van het Hof geen overheidsopdracht. Beslissend is dat de overeenkomst tussen openbare instanties is gesloten en gericht is op de gezamenlijke inkoop van capaciteit voor afvalverwerking bij een derde onderneming die een installatie voor afvalstoffenbehandeling exploiteert. In deze omstandigheden acht het Hof Richtlijn 92/50 EEG niet op de overeenkomst van toepassing en verwerpt het beroep van de Commissie. De Nederlandse inbreng kwam in grote lijnen overeen met de zienswijze van het Hof.

Arrest van het Hof van 10 september 2009, Sea Srl., zaak C-573/07 (Italië)

In deze zaak heeft een Italiaanse gemeente een dienst gegund aan een vennootschap waarin zij gezamenlijk met een aantal andere gemeenten participeert. De vennootschap heeft geen particuliere aandeelhouders maar volgens de verwijzende rechter is openstelling van het kapitaal voor particulieren niet uitgesloten. De vraag doet zich voor of de dienst had moeten worden aanbesteed of dat deze buiten de werkingssfeer van de aanbestedingsregels valt omdat de gemeente over de vennootschap toezicht uitoefent als over de eigen diensten (het eerste criterium van de zogenaamde Teckal uitzondering, zoals voor het eerst geformuleerd in het arrest C-107/98 Teckal Srl). Volgens het Hof kan ook aan deze uitzondering zijn voldaan als de aanbestedende dienst niet zelfstandig maar gezamenlijk met andere overheidsinstanties het bedoelde toezicht uitoefent. Daarnaast oordeelt het Hof dat het enkele feit dat participatie door particulieren in de vennootschap niet is uitgesloten, niet tot gevolg heeft dat de Teckal uitzondering niet van toepassing is. Dit komt overeen met het door Nederland ingebrachte standpunt. Het Hof voegt toe dat dit anders kan zijn indien aannemelijk is dat er een concreet kortetermijnperspectief op een dergelijke participatie bestaat.

| 16 |

Asiel

Arrest van het Hof van 29 januari 2009, Petrosian, zaak C-19/08 (Zweden)

Op 22 maart 2006 heeft het gezin Petrosian in Zweden om asiel verzocht. Tijdens het onderzoek van deze asielaanvraag bleek het gezin al eerder in Frankrijk asiel te hebben aangevraagd. De Zweedse immigratiedienst besluit hierop het gezin terug te sturen naar Frankrijk. De Petrosians gaan tegen deze beslissing in beroep. In principe is een dergelijke 'overname' van asielzoekers mogelijk op grond van verordening 343/2003 die de criteria hiervoor regelt. De overname dient echter uiterlijk binnen zes maanden geregeld te zijn. Anders blijft de verantwoordelijkheid voor de behandeling van het verzoek bij de Zweedse autoriteiten rusten. Het Hof bepaalt dat deze termijn nog niet gaat lopen wanneer een nationale rechter heeft besloten tot voorlopige schorsing van de overdrachtsprocedure. De termijn van zes maanden begint namelijk pas te lopen nadat de beroepsprocedure tegen de overdracht bij de rechter volledig is afgerond. De uitspraak van het Hof is in lijn met de inbreng van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 17 februari 2009, Elgafaji, zaak C-465/07 (Nederland, Raad van State)

In deze zaak werd het Hof gevraagd of de subsidiaire bescherming van vreemdelingen zoals vervat in artikel 15, sub c, van de richtlijn minimumnormen asielzoekers (richtlijn 2004/83/EG, de 'definitierichtlijn'), aanvullende of andere bescherming biedt in vergelijking met artikel 3 EVRM. Artikel 15 van de richtlijn bepaalt dat lidstaten asielzoekers die bij terugkeer een reëel risico op ernstige schade lopen subsidiaire beschermingsstatus moeten verlenen. Artikel 15, sub c, biedt bescherming in gevallen waar sprake is van "ernstige en individuele bedreiging van het leven of de persoon van een burger als gevolg van willekeurig geweld of in het kader van een internationaal of binnenlands gewapend conflict". De vraag is of ook hier de voorwaarde geldt dat de vluchteling aantoont dat hij het individuele doelwit is van de bedreiging, zoals voortvloeit uit de uitleg die het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) aan artikel 3 EVRM heeft gegeven.

Het Hof stelt voorop dat de bepaling uit de richtlijn autonoom dient te worden uitgelegd omdat de inhoud verschilt van die van artikel 3 EVRM. Het Hof bepaalt vervolgens dat het niet noodzakelijk is om voor subsidiaire bescherming in de zin van artikel 15, sub c, in aanmerking te komen, dat een vluchteling aantoont dat hij specifiek gevaar loopt om redenen die te maken hebben met zijn persoonlijke omstandigheden. Bij wijze van uitzondering kan een dergelijke bedreiging geacht worden aanwezig te zijn wanneer de mate van willekeurig geweld in een land of gebied van herkomst dermate hoog is dat er zwaarwegende gronden zijn om aan te nemen dat een burger die daarnaar terugkeert door zijn aanwezigheid een reëel risico loopt op die bedreiging. Dit moet worden beoordeeld door de nationale autoriteiten die de aanvullende bescherming verlenen of de rechter bij wie beroep is ingesteld. Deze uitleg is volgens het Hof verenigbaar met het EVRM en de jurisprudentie van het EHRM. Het oordeel van het Hof komt in grote lijnen overeen met het door de Nederlandse regering ingenomen standpunt.

Burgerschap

Arrest van het Hof van 4 juni 2009, Vatsouras, gevoegde zaken C-22/08 en 23/08 (Duitsland)

In deze zaken geeft het Hof uitleg over artikel 24, lid 2, van de Burgerschapsrichtlijn (2004/38). Die bepaling bevat een aantal uitzonderingen op het algemene beginsel van gelijke behandeling van Unie-burgers. Zo hoeven volgens die bepaling de ontvangende lidstaten werkzoekende Unie-burgers geen recht op sociale bijstand toe te kennen. Het Hof van Justitie oordeelt dat deze uitzondering op het beginsel van gelijke behandeling verenigbaar is met het EG-Verdrag. Het is legitiem dat lidstaten eisen dat een werkzoekende een reële band heeft met de arbeidsmarkt van het gastland om in aanmerking te komen voor een dergelijke uitkering. Het Hof oordeelt ook dat artikel 12 EG (nu 18VWEU), waarin het verbod van discriminatie op grond van nationaliteit is neergelegd, niet kan worden ingeroepen bij een eventueel verschil in behandeling tussen Unie-burgers en onderdanen van derde landen. Het oordeel van het Hof op dit punt komt overeen met het standpunt van de Nederlandse regering.

| 18 |

Douane

Arrest van het Hof van 19 februari 2009, Kamino, zaak C-376/07 (Nederland, Hoge Raad)

Deze zaak betreft de indeling in de gecombineerde nomenclatuur van monitoren. De betrokken LCD-monitoren kunnen beelden weergeven van een computer, maar ook van een spelcomputer, een videospeler of een DVD-speler. Het Hof bepaalt dat het enkele feit dat een monitor zowel signalen kan weergeven die afkomstig zijn van een computer, als signalen afkomstig van andere bronnen, indeling als een computermonitor niet uitsluit. Om te beoordelen of er sprake is van een monitor die hoofdzakelijk wordt gebruikt als computermonitor moet gekeken worden naar een aantal technische kenmerken, zoals ingangen voor aansluiting aan een computer, maar ook het feit dat de monitors ontworpen zijn voor werk op korte afstand, dat zij geen televisiesignalen kunnen weergeven, dat zij lage elektromagnetische veldemissies hebben, dat de afstand tussen de beeldpunten begint bij 0,41 mm voor een gemiddelde (medium) resolutie en kleiner wordt naargelang de resolutie toeneemt, dat hun beeldfrequentie 15 MHz of meer bedraagt, en het feit dat de beeldpunten op het scherm

kleiner zijn dan bij videomonitoren, terwijl de convergentie van eerstgenoemde sterker is dan die van laatstgenoemde. De Nederlandse regering had betoogd dat de betrokken monitoren moesten worden beschouwd als videomonitoren.

Arrest van het Hof van 7 mei 2009, Siebrand, zaak C-150/08 (Nederland, Hoge Raad)

Deze zaak betreft de indeling in de gecombineerde nomenclatuur van zogenaamde mixdranken. Deze dranken bevatten zowel gegiste alcohol als gedistilleerde alcohol. Volgens de fabrikant dienden de mixdranken ingedeeld te worden in de groep voor gegiste dranken terwijl de Staatssecretaris van Financiën indeling onder post 2208 'Gedistilleerde dranken, likeuren en andere dranken die gedistilleerde alcohol bevatten' meer voor de hand vond liggen. Het toepasselijke accijnstarief is afhankelijk gesteld van de douane-indeling. Het Hof concludeert dat de mixdranken onder post 2208 moeten worden ingedeeld omdat gedistilleerde alcohol, water, suikersiroop, aroma's, kleur en smaakstoffen en – soms – een roombase zijn toegevoegd, waardoor zij de smaak, geur en/of het uiterlijk van een uit een bepaalde vrucht of bepaald natuurproduct vervaardigde drank hebben verloren. Dit is geheel in lijn met het door Nederland ingenomen standpunt.

| 19 |

Arrest van het Hof van 2 juli 2009, Har Vaessen, zaak C-7/08 (Nederland, Hoge Raad)

In deze zaak heeft het Hof bepaald dat goederen met een te verwaarlozen waarde vrijgesteld zijn van rechten van invoer, ook wanneer ze in een groep worden ingevoerd. De kwestie betrof de invoer van een partij boeken en CD's vanuit Zwitserland. De boeken en CD's waren voorzien van een etiket met daarop het adres van de betrokken koper en hadden ieder een waarde van minder dan 22 Euro. De partij werd in een vrachtwagen als groepagezending aangeboden. Volgens de Nederlandse regering kon er daarom niet worden genoten van de vrijstelling. Het Hof was het niet eens met de zienswijze van de Nederlandse regering.

Externe betrekkingen – Associatieverdrag EEG-Turkije

Arrest van het Hof van 19 februari 2009, Soysal, zaak C-228/06 (Duitsland)

Deze zaak gaat om Turkse staatsburgers die als vrachtwagenchauffeurs in Duitsland voor een Turks transportbedrijf werken. De vrachtwagens zijn geregistreerd in Duitsland en eigendom van een Duitse vennootschap. De chauffeurs moeten over een visum beschikken die hen in 2000 niet langer wordt verleend. Zij stellen dat de visumverplichting in strijd is met de standstill-bepaling vervat in artikel 41, eerste lid, van het Aanvullend Protocol bij de Associatieovereenkomst EEG-Turkije omdat deze verplichting in 1973, ten tijde van de inwerkingtreding van dit protocol, niet bestond. Het Hof herhaalt zijn vaste rechtspraak dat de standstill-bepaling directe werking heeft en zich verzet tegen alle nieuwe maatregelen die tot doel of gevolg zouden hebben dat de uitoefening van het vrij verkeer van diensten aan strengere voorwaarden wordt onderworpen dan die golden in de betrokken lidstaat bij de inwerkingtreding van het Aanvullend Protocol. Het Hof stelt vast dat de visumverplichting toen niet in Duitsland gold en dat deze verplichting het uitoefenen van het vrij verkeer van diensten belemmert door de bijkomende en terugkerende administratieve en financiële lasten die onvermijdelijk verbonden zijn aan een visum dat slechts beperkt geldig is. Er is daarom sprake van een ‘nieuwe belemmering’ en daarmee strijdig met artikel 41 eerste lid van het Aanvullend Protocol. Het feit dat het Duitse recht met de visumplicht Gemeenschapsrecht implementeert, doet daar niet aan af omdat volkenrechtelijke overeenkomsten van hogere rang zijn dan secundair Gemeenschapsrecht. Het standpunt van Nederland is niet gevolgd.

| 20 |

Arrest van het Hof van 17 september 2009, Sahin, zaak C-242/06 (Nederland, Raad van State)

De heer Sahin, Turks onderdaan, heeft zijn verblijfsvergunning voor bepaalde tijd niet tijdig verlengd en pas na het verstrijken van zijn vergunning een verlenging aangevraagd. De Minister heeft zijn aanvraag buiten behandeling gesteld wegens het niet betalen van leges. De Raad van State heeft het Hof vragen gesteld over de interpretatie van artikel 13 van Besluit 1/80 van de Associatieraad EG-Turkije van 19 september 1980 (de ‘standstill-clausule’). Sahin heeft zich op het standpunt gesteld dat de standstill-clausule met zich meebrengt dat er vanaf 1 december 1980 geen nieuwe beperkingen, en dus geen leges, zouden mogen worden ingevoerd.

Het Hof overweegt dat indien sprake is van legaal verblijf, wat ter beoordeling van de nationale rechter is, de standstill-clausule zich verzet tegen de invoer van nieuwe beperkingen. Nederland vraagt sinds 1994 leges van derdelanders. Het Hof stelt vast dat de leges voor Turkse staatsburgers €169 en van Unieburgers €30 bedraagt voor vergelijkbare documenten. Het Hof overweegt dat het argument van de Nederlandse regering, namelijk dat de leges kosten dekken van het onderzoek dat moet worden ingesteld om de aanvraag te kunnen beoordelen, geen aanvaardbare rechtvaardiging is voor dit 'aanzienlijke' verschil. Het Hof stelt vast dat het invoeren of verhogen van leges voor Turkse onderdanen voor zover deze onevenredig zijn in vergelijking met die voor Unieburgers een verboden beperking is. Het standpunt van Nederland is niet gevolgd.

Fiscaal recht

Directe Belastingen

| 21 |

Arrest van het Hof van 12 februari 2009, NLTO, zaak C-515/07 (Nederland, Hoge Raad)

In deze zaak heeft het Hof bepaald dat de regeling voor aftrek van belasting niet van toepassing is op het gebruik van goederen en diensten die voor de onderneming worden bestemd voor het verrichten van andere handelingen dan belaste handelingen (zoals algemene belangenbehartiging). Vermogensetikettering is dus niet mogelijk voor rechtspersonen die zowel belaste als onbelaste handelingen verrichten. Het oordeel van het Hof komt overeen met het door de Nederlandse regering ingenomen standpunt.

Arrest van het Hof van 12 februari 2009, Block, zaak C-67/08 (Duitsland)

De in Duitsland woonachtige Block heeft een nalatenschap gekregen van haar overleden nicht. Deze nalatenschap bestond hoofdzakelijk uit kapitaal dat zowel in Duitsland als in Spanje was belegd. Over het in Spanje belegde kapitaal moest Block een bedrag van omgerekend meer dan € 100.000 belasting betalen. Block stelde dat deze Spaanse belasting zou moeten worden verrekend met de te betalen Duitse belasting. Bij de beantwoording van de prejudiciële vragen van de Duitse rechter komt het Hof tot de conclusie dat de Duitse regeling niet strijdig is met de communautaire bepalingen betreffende het vrij verkeer van kapitaal. Deze regeling maakt namelijk geen onderscheid tussen belastingplichtigen al naar gelang hun

woonplaats of de plaats waar zij hun beleggingen hebben uitstaan. Tevens is er in het kader van het gemeenschapsrecht geen enkele harmonisatiemaatregel tot afschaffing van dubbele belastingen vastgesteld. De lidstaten bezitten dus een zekere autonomie ten aanzien van de invulling van hun nationale belastingstelsel. Deze uitleg van het Hof komt volledig overeen met de Nederlandse inbreng.

Beschikking van het Hof van 4 juni 2009, KBC en Beleggen, Risicokapitaal Beheer NV, gevoegde zaken C-439/07 en C-499/07 (België)

Deze zaken betroffen de vraag of de niet-overdraagbaarheid van in een bepaald jaar niet-afreikbaar definitief belaste inkomsten (DBI) in strijd is met de moeder-dochterrichtlijn (90/ 435) dan wel de vrijheid van vestiging. Volgens de Belgische regeling kan een Belgische vennootschap 95 % van de dividenden die zij ontvangt van dochterondernemingen gevestigd in andere lidstaten of België van haar resultaat aftrekken als DBI. De dividenden worden in de belastinggrondslag opgenomen maar vervolgens worden deze daar weer van afgetrokken, echter alléén wanneer voor het betrokken belastbare tijdperk na aftrek van andere vrijgestelde winsten een positief saldo overblijft. Het Hof herhaalt zijn oordeel hierover uit zaak C-183/07 Cobelfret ten aanzien van dezelfde Belgische regeling en problematiek. In die zaak bepaalde het Hof dat lidstaten niet eenzijdig beperkende maatregelen, zoals het vereiste dat er belastbare winsten zijn bij de moedervennootschap, mogen vaststellen en op die manier de mogelijkheid om de in richtlijn voorziene voordelen te benutten, aan voorwaarden koppelen. Volgens het Hof kan de vermindering van de verliezen van de moedervennootschap ertoe leiden dat de dividenden uit een voorgaand jaar indirect worden belast in latere jaren wanneer haar resultaat positief is. Deze beperking van de DBI aftrek acht het Hof noch met de doelstellingen van voorkoming van dubbele belasting noch met de opzet van de richtlijn verenigbaar. Daarentegen staat de richtlijn toepassing van de regel op zuivere interne situaties niet in de weg en is deze als zodanig niet in strijd met de vrijheid van vestiging. De uitspraak komt overeen met de Nederlandse inbreng.

Arrest van het Hof van 11 juni 2009, X en Passenheim, gevoegde zaken C-155/08 en C-157/08 (Nederland, Hoge Raad).

In deze zaak gaat het om de vraag of de navorderingstermijn tot 12 jaar voor verzwegen buitenlandse spaartegoeden zoals vervat in de Algemene Wet

inzake rijksbelasting en het opleggen van een boete, in strijd is met het vrij verkeer van kapitaal en vrije dienstverrichting. Het Hof overweegt dat sprake is van een belemmering van het vrij verkeer, omdat de langere navorderingstermijn het aanhouden van tegoeden van inkomsten in een andere lidstaat minder aantrekkelijk maakt. Deze beperking kan evenwel gerechtvaardigd worden met het oog op de doeltreffendheid van fiscale controles en om belastingfraude te bestrijden. Het Hof stelt vervolgens dat de maatregel geschikt is om deze legitieme doelen te bereiken omdat deze belastingfraude ontmoedigt en belastingautoriteiten in staat stellen te lage heffingen alsnog te corrigeren. De maatregel is bovendien noodzakelijk voor die gevallen waar de lidstaat in het geheel niet op de hoogte is van belastbare bestanddelen gehouden in een andere lidstaat. Het Hof stelt dat een termijn van 12 jaar niet onevenredig is om de naleving van belastingvoorschriften te verzekeren. Artikel 49 en 56 EG verzetten zich daarom ook niet tegen de doorwerking van de langere termijn in de hoogte van de boete. Dit is in lijn met de opmerkingen gemaakt door Nederland.

| 23 |

Arrest van het Hof van 16 juli 2009, Damseaux, zaak C-128/08 (België)

De in België woonachtige Damseaux heeft dividenden ontvangen van de in Frankrijk gevestigde onderneming Total. Ondanks het feit dat er een overeenkomst tussen Frankrijk en België is gesloten tot voorkoming van dubbele belastingheffing, is op deze dividenden zowel in Frankrijk als in België belasting geheven. Deze feiten in ogenschouw nemend, stelt de verwijzende rechter het Hof de prejudiciële vraag of een dergelijke dubbele belastingheffing in strijd is met het vrij verkeer van kapitaal. Het Hof komt tot de conclusie dat dit niet het geval is. Immers, nu de afschaffing van dubbele belasting binnen de Europese Gemeenschap nog niet is geharmoniseerd, behouden de lidstaten een zekere autonomie met betrekking tot de invulling van hun belastingsysteem. Aangezien de uitoefening van de belastingbevoegdheden in kwestie niet discriminerend is, is er geen sprake van een schending van het vrij verkeer van kapitaal. Deze conclusie is geheel in lijn met de Nederlandse inbreng.

Arrest van het Hof van 17 november 2009, Sardegna, zaak C-169/08 (Italië)

In deze zaak ging het om door Sardinië geïntroduceerde regionale belastingen op vliegtuigen en pleziervaartuigen die daar een toeristische tussenstop maakten. Deze belasting was slechts verschuldigd door exploitanten van vlieg- en vaartuigen die hun fiscale woonplaats buiten Sardinië hadden. Het

Hof acht dit in strijd met zowel het vrij verkeer van diensten als de bepalingen met betrekking tot staatssteun. Het Hof overweegt dat de maatregel zowel het ontvangen van diensten door de vaar- en vliegtuigen uit een andere lidstaat als het aanbieden van diensten door de luchthavens aan de potentiële dienstontvangers uit andere lidstaten beperkt. De door Italië opgevoerde rechtvaardigingsgronden van milieubescherming en de coherentie van het belastingsysteem worden door het Hof niet aanvaard. Nu de maatregel slechts op de categorie vlieg- en vaartuigen van niet-ingezetenen zag, is deze voor milieubescherming niet geschikt. Het Hof overweegt daarbij dat hoewel de algemene belasting voor ingezetenen deels ook strekt ter bescherming van het milieu, dit de vrijstelling van de regionale belasting niet rechtvaardigt omdat de verschillende belastingen niet hetzelfde doel nastreven. Het Hof oordeelt dat er ook sprake was van staatssteun omdat op die manier een specifiek voordeel werd toegekend aan alleen ingezeten ondernemingen. Het standpunt van het Hof komt met de Nederlandse inbreng overeen wat betreft het vrij verkeer van diensten.

BTW

Arrest van het Hof van 19 november 2009, Don Bosco, zaak C-461/08 (Nederland, Hoge Raad)

Stichting Leuserend heeft aan Don Bosco een perceel verkocht waarop twee gebouwen staan. Don Bosco heeft dit perceel gekocht met als doel deze gebouwen te slopen en er nieuwe kantoorpanden te bouwen. De Hoge Raad heeft het Hof gevraagd of in deze situatie waarin de levering van een terrein, waarop een gebouw staat dat moet worden gesloopt met als doel om op die plaats een nieuw bouwwerk op te richten, is vrijgesteld van omzetbelasting in de zin van de Zesde BTW richtlijn. Het Hof merkt op dat de verkoper zelf de sloopvergunning heeft aangevraagd en met de sloopwerkzaamheden van een gebouw was begonnen voorafgaand aan de levering van de grond. Het Hof concludeert dat deze handelingen van de verkoper, namelijk het leveren van de onroerende zaak en het slopen van de gebouwen, als één handeling moeten worden beschouwd vanuit het oogpunt van de btw. Een dergelijke handeling valt niet onder de vrijstelling voor omzetbelasting krachtens artikel 13 B (sub g) van de Zesde BTW-richtlijn. Het is aan de Hoge Raad om te toetsen of het betrokken terrein is aan te merken als een bouwterrein in de zin van die richtlijn. Het Nederlandse standpunt wordt niet gevolgd.

Arrest van het Hof van Justitie van 5 maart 2009, Wetherspoon, zaak C-302/07 (Verenigd Koninkrijk)

Wetherspoon Plc exploiteert een keten van pubs in het Verenigd Koninkrijk. De klanten betalen prijzen inclusief btw. Voor de berekening van de verschuldigde btw rondt hij de berekende btw- bedragen naar beneden af op 'pakket niveau' wanneer een klant meerdere eenheden van hetzelfde product heeft betaald. De Engelse belastinginspecteur weigert deze manier van berekenen. In beroep vraagt de verwijzende rechter of de afronding van btw-bedragen een zaak van nationaal dan wel gemeenschapsrecht is en of deze laatste regels bevat voor de methode van afronding. Het Hof stelt dat bij gebreke aan communautaire regels het aan de lidstaten is om de methode en regels te stellen voor de afronding van btw-bedragen, inclusief het niveau waarop dit geschiedt. Zij dienen hierbij wel de voor het gemeenschappelijke btw-stelsel geldende beginselen van fiscale neutraliteit en evenredigheid te respecteren. Het Hof meent wel dat, gezien het technische karakter van het gemeenschappelijk btw-stelsel, een praktische invulling van het evenredigheidbeginsel gebiedt dat meer afrondingsmethoden kunnen voldoen. Het verschillend behandelen van handelaren op grond van het feit dat zij prijzen inclusief dan wel exclusief btw berekenen is daarbij toegestaan. Deze uitkomst is in lijn met het door de Nederlandse regering ingebrachte standpunt.

| 25 |

Arrest van het Hof van 18 juni 2009, Stadeco, zaak C-566/07 (Nederland, Hoge Raad)

Deze zaak betrof de btw-plicht van Stadeco in verband met diensten die zij had verleend aan de Economische Voorlichtingsdienst (EVD) in Duitsland. Op de rekening had Stadeco btw in rekening gebracht terwijl in Nederland voor die diensten geen btw-plicht verschuldigd was. De btw was al betaald door de EVD en ook afgedragen door Stadeco. Stadeco verzocht om terugbetaling maar de belastingdienst stelde als voorwaarde dat er een herstellfactuur met creditnota zou worden uitgereikt aan de EVD. Het Hof heeft in het kader van deze zaak geoordeeld dat zo een voorwaarde toelaatbaar is. Tevens oordeelt het Hof dat de btw die op een factuur staat vermeld, verschuldigd wordt in de lidstaat waarvan de btw op de factuur vermeld staat, ook wanneer de betrokken handeling in die lidstaat niet belastbaar was. Het oordeel van het Hof komt overeen met het door de Nederlandse regering ingenomen standpunt.

GBVB

Arrest van het Gerecht van 2 september 2009, El Morabit tegen Raad ondersteund door Nederland, gevoegde zaken T-37/07 & T-323/07

Op 10 maart 2006 is El Morabit door de rechtbank Rotterdam schuldig bevonden aan deelname aan een criminele organisatie met een terroristisch oogmerk ('de hofstadgroep'). Naar aanleiding van deze veroordeling is El Morabit door de Raad op de Europese lijst van personen geplaatst waarvan de financiële tegoeden worden bevroren. El Morabit heeft de plaatsing op deze EU-bevriezingslijst aangevochten bij het Gerecht van Eerste Aanleg. Hij stelt met name dat zijn grondrecht van de presumpctie van onschuld is geschonden omdat het rechtbankvonnis nog niet onherroepelijk was geworden toen hij op de lijst werd geplaatst. Tegen dit vonnis had hij namelijk hoger beroep ingesteld bij het Gerechtshof 's-Gravenhage. Het Gerecht overweegt echter dat de inleiding van een onderzoek betreffende het vergemakkelijken van een terroristische daad kan volstaan om plaatsing op de Europese bevizingslijst te rechtvaardigen. Daarom kan een dergelijke plaatsing óók worden gebaseerd op een herroepelijke veroordeling. Na de uitspraak van het Gerechtshof dient de Raad wel na te gaan of plaatsing op de lijst nog steeds is gerechtvaardigd. Het Gerecht oordeelt dat er geen sprake is van een inbreuk op het beginsel 'vermoeden van onschuld' omdat de bevrozing van tegoeden slechts een administratieve conservatoire maatregel is. Het Gerecht overweegt bovendien dat het geen onevenredig middel is omdat het noodzakelijk is voor het legitieme doel van terrorismebestrijding. Hiermee zijn de Raad en Nederland geheel in het gelijk gesteld.

| 26 |

Arrest van het Gerecht van Eerste Aanleg van 30 september 2009, Sison tegen Raad ondersteund door Nederland, zaak T-341/07 (Sison II)

Deze zaak is een vervolg op een eerdere uitspraak van het Gerecht over Sison (zaak T-47/03). Sison is een Filippijns staatsburger die sinds 2002 op de EU-bevriezingslijst staat en als gevolg daarvan onderworpen is aan financiële sancties. Sison is op voordracht van Nederland op de lijst geplaatst op grond van uitspraken van de Nederlandse vreemdelingenrechter uit de jaren negentig. Daarin overweegt de rechter dat het aannemelijk is dat Sison betrokken is bij de NPA en CCP (Filippijnse organisaties) en stelt de rechter ook vast dat deze organisaties terroristische aanslagen hebben gepleegd. Volgens Sison vormden deze uitspraken onvoldoende grondslag

voor zijn plaatsing op de EU-terrorisielijst en hij acht deze daarom onrechtmatig. Het Gerecht stelt Sison in het gelijk. Een vereiste voor EU-listing is een besluit van een bevoegde nationale instantie en het Gerecht kiest voor een strikte uitleg van dit begrip. Het moet gaan om een maatregel die - direct en hoofdzakelijk - betrekking heeft op de strijd tegen terrorisme en die is genomen vanwege de betrokkenheid van de persoon in kwestie bij terroristische activiteiten. De vreemdelingrechtelijke uitspraken van de Nederlandse rechter voldoen volgens het Gerecht niet aan die eis. Het Gerecht vernietigt dan ook het besluit van de Raad om Sison op de EU-terrorisielijst te plaatsen. Nederland heeft in deze procedure aan de kant van de Raad geïntervenieerd.

Geneesmiddelen

Arrest van het Hof van 30 april 2009, BIOS Naturprodukte, zaak C-27/08 (Duitsland)

In deze zaak staat de vraag centraal of een bepaald product als een geneesmiddel kon worden gekwalificeerd. Het betreft een product dat als voedingssupplement op de Duitse markt werd gebracht. Volgens de Duitse autoriteiten vormde het product bij normaal (voorgeschreven) gebruik een gezondheidsrisico, zonder echter de fysiologische functies bij de mens te kunnen herstellen, verbeteren of wijzigen. De Nederlandse regering heeft in deze zaak betoogd dat wanneer het product bij normaal gebruik gezondheidsrisico's oplevert, er sprake is van een geneesmiddel. Het Hof deelt deze mening niet. Volgens het Hof is essentieel of een product een substantie bevat die, wanneer zij in een bepaalde dosis wordt gebruikt, de fysiologische functies bij de mens kunnen herstellen, verbeteren of wijzigen. Het risico voor de gezondheid is een factor waarmee rekening moet worden gehouden bij de beoordeling of het een geneesmiddel is, maar kan niet als enige bepalend zijn.

| 27 |

Intellectueel Eigendom

Arrest van het Hof van 18 juni 2009, - L'Oréal, zaak C-487/07 (Verenigd Koninkrijk)

In deze zaak stelde een Engelse rechter verschillende prejudiciële vragen over vergelijkende reclame en het 'meeliften' op de naamsbekendheid van bekende merken. Het betrof parfums die duidelijk namaak waren maar

waarbij wel een vergelijking met een bekend merk werd gemaakt. De Nederlandse regering heeft alleen opmerkingen gemaakt over de vraag met betrekking tot het ongerechtvaardigd voordeel van de naamsbekendheid van een merk. Er was geen sprake van imitatie in de zin dat er verwarringsgevaar zou kunnen optreden. Het Hof acht dit niet van belang. Ook wanneer er geen sprake is van verwarringsgevaar kan er sprake zijn van het ongerechtvaardigd 'meeliften' op de naamsbekendheid van een bekend merk. Dit komt overeen met de zienswijze van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 3 september 2009, AHP manufacturing, zaak C-482/07 (Nederland, rechtbank 's Gravenhage)

Op basis van verordening 1768/92 kunnen octrooihouders van toegestane geneesmiddelen een aanvullend beschermingscertificaat, ABC genoemd, verkrijgen. AHP bezit de octrooirechten voor TNF, een door Hoffman la Roche vervaardigd eiwit. Hierin zit ook het product etanercept waarvoor Hoffmann in juli 2003 een ABC aanvraagt. Deze aanvraag wordt afgewezen door het Bureau Industriële Eigendom (BIE) omdat zij tussen 2000 en 2003 al aan drie octrooihouders van andere geneesmiddelen voor dit product ABC's heeft verleend. De vraag is of artikel 3, derde lid, van de verordening zich verzet tegen de verlening van het ABC in dit geval. Volgens dit artikel kan slechts van verlening sprake zijn wanneer aanvragen van meerdere houders 'aanhangig' zijn. Volgens BIE was in dit geval niet aan die voorwaarde voldaan. Het Hof overweegt dat het verlenen van meer ABC's voor hetzelfde product aan verschillende basisoctrooihouders mogelijk is. Niet het feit dat de aanvragen 'aanhangig' zijn maar dat ze van verschillende basisoctrooihouders afkomstig zijn is het juiste criterium voor mogelijke verlening. Het Hof overweegt dat ook naar de opzet en doelstelling van de regeling gekeken moet worden voor de juiste interpretatie. De regeling voorziet in een termijn van zes maanden waarin aanvragen voor een ABC kunnen worden ingediend en niet afgewezen kunnen worden omdat andere octrooihouders al een ABC was verleend voor hetzelfde product. Het doel van de verlening van een ABC is de investeringen in onderzoek in geneesmiddelen te bevorderen door octrooihouders een verlengde periode te bieden waarin deze kunnen worden afgeschreven. Het Hof oordeelt dat het enkele criterium van 'aanhangig' zijn een of meer houders met aanvullende bescherming bevoordeelt en tot een ongewenste rangorde tussen octrooihouders leidt. Bovendien leidt dit criterium tot een gedifferentieerde bescherming van een product binnen de interne markt. Om rekening te

houden met andere belangen zoals de volksgezondheid, voorziet het systeem in een maximale beschermingsduur en is het niet noodzakelijk om de afgifte te weigeren op de grond dat al meerdere ABC's zijn verleend. Het Nederlandse standpunt is niet overgenomen door het Hof.

Internationaal privaatrecht

Arrest van het Hof van 6 oktober 2009, ICF, zaak C-133/08 (Nederland, Hoge Raad)

Het Belgische bedrijf ICF sluit een overeenkomst met het Nederlandse MIC Operations BV voor het vervoer van goederen over het spoor tussen Amsterdam en Frankfurt. ICF stelt wagons ter beschikking en regelt het vervoer (bevrachting). MIC verhuurt de laadcapaciteit aan derde partijen en regelt het operationele deel van het vervoer van de goederen. Er ontstaat onenigheid over het betalen van de factuur. De vraag rijst welk recht moet worden toegepast voor de beslechting van het geschil. Het Verdrag van Rome inzake recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst (EVO-verdrag) bepaalt dat, wanneer partijen zelf geen keuze hebben gemaakt, het recht van het land waarmee de overeenkomst “het nauwst verbonden” is, wordt toegepast. Om dit vast te stellen kent het EVO-verdrag zogenaamde aanknopingscriteria, o.a. voor vervoersovereenkomsten. Het Hof stelt dat de criteria voor vervoersovereenkomsten op bevrachtingsovereenkomsten van toepassing zijn. Deze gelden niet alleen voor reisbevrachting, maar ook voor andersoortige bevrachting (bijvoorbeeld tijdbevrachting) mits de bijbehorende bevrachtingsovereenkomst in hoofdzaak het vervoer van goederen regelt. Het aanknopingscriterium geldt dan voor de hele bevrachtingsovereenkomst. Voor het toepasselijke recht hoeft de overeenkomst dus niet te worden gesplitst in een bevrachting versus vervoer. Dit is slechts anders, aldus het Hof, wanneer het deel vervoer duidelijk autonoom is ten opzichte van de rest van de overeenkomst. In grote lijnen was dit ook het standpunt van de Nederlandse regering.

| 29 |

Arrest van het Hof van 16 juli 2009, Zuid-Chemie, C-189/08 (Nederland, Hoge Raad)

Deze prejudiciële procedure gaat in op de vraag waar een schadebrengend feit zich heeft voorgedaan en welke rechter bevoegd is om over de daarop volgende schadeclaim te oordelen. Het Nederlandse bedrijf Zuid-Chemie heeft schade geleden door het gebruik van een micromix ter vervaardiging van kunstmest geleverd door het Belgische Philippo's. De ondeugdelijke

micromix is aan Zuid-Chemie afgeleverd in België maar pas verwerkt in Nederland. Het Hof oordeelt dat de verweerder ter keuze van de eiser kan worden opgeroepen zowel voor de rechter van de plaats van de schadeveroorzakende gebeurtenis als voor de rechter van de plaats waar de schade is ingetreden. De plaats waar de schade is ingetreden is in casu die plaats waar Zuid-Chemie het gebrekkige product voor de vervaardiging van kunstmest heeft gebruikt, wat de Nederlandse rechter bevoegd maakt over het geschil te oordelen. Deze uitspraak is geheel in lijn met de door Nederland gemaakte opmerkingen.

Arrest van het Hof van 10 september 2009, German Graphics, zaak C-292/08 (Nederland, Hoge Raad)

Deze zaak betreft de verhouding tussen de Europese insolventieverordening (Verordening 1346/2000) en de Brussel I verordening (Verordening 44/2001). Het Duitse German Graphics had goederen met eigendomsvoorbehoud aan het Nederlandse Holland Binding verkocht. Holland Binding werd in Nederland failliet verklaard, waarop German Graphics zich via de Duitse rechter beriep op het eigendomsvoorbehoud. De centrale vraag was welke verordening op de (Duitse) beslissing tot terugvordering van die goederen van toepassing zou zijn op het moment dat in Nederland een insolventieprocedure tegen Holland Binding werd geopend. Het Hof geeft aan dat de verordeningen geen communicerende vaten zijn. Het kan dus voorkomen dat een beslissing noch onder de een noch onder de ander valt. Het Hof overweegt dan ook dat de met tenuitvoerlegging belaste rechter moet nagaan of de beslissing binnen de werkingssfeer van Brussel I valt alvorens deze verordening toe te passen. Verder oordeelt het Hof dat de werkingssfeer van Brussel I, in tegenstelling tot die van de insolventieverordening, ruim moet worden uitgelegd. In overeenstemming met de rechtspraak over het Executieverdrag moet voor de toepassing van de insolventieverordening worden vastgesteld of het verband tussen de rechtsovergang en de insolventieprocedure voldoende rechtstreeks en nauw is. Dit is volgens het Hof niet het geval bij een vordering betreffende een eigendomsvoorbehoud, die immers haar grondslag niet in het faillissementsrecht vindt. De uitspraak is in lijn met de door Nederland ingebrachte overwegingen.

Landbouw

Arrest van het Hof van 11 juni 2009, Nijemeisland, zaak C-170/08 (Nederland, College van Beroep voor het bedrijfsleven)

Deze zaak gaat over de vaststelling van een bedrijfstoelage op basis van de verordening tot vaststelling van bepaalde steunregelingen voor landbouwers (verordening 795/2004). Nijemeisland was voor het jaar 2000 van steuntoekenning uitgesloten, omdat hij voor dat jaar niet beschikte over 'geconstateerde dieren'. De reden daarvoor was dat Nijemeisland als sanctie was uitgesloten van rundveepremies. Bij de vaststelling van de bedrijfstoelage in 2006 zijn de nationale autoriteiten uitgegaan van nul geconstateerde runderen in het referentiejaar 2000. Dit heeft geleid tot een verlaging van het referentiebedrag en daardoor tot een blijvende vermindering van de inkomenssteun waarop Nijemeisland aanspraak kon maken.

Het Hof oordeelt dat voor de berekening van het referentiebedrag rekening moet worden gehouden met het aantal dieren waarvoor een rechtstreekse betaling is of had moeten worden toegekend. Het is dus niet vereist dat de betrokken rechtstreekse betaling daadwerkelijk aan de landbouwer is uitbetaald. Daarnaast mag een opgelegde sanctie geen gevolgen hebben voor de bepaling van het aantal in aanmerking te nemen dieren bij de vaststelling van het referentiebedrag. Het Hof concludeert dat kortingen en uitsluitingen die in de referentieperiode zijn opgelegd op grond van de Europese regels voor marktordening in de rundvleessector, geen permanente werking hebben en buiten beschouwing worden gelaten bij de berekening van het referentiebedrag. Het oordeel van het Hof is niet in lijn met de Nederlandse visie.

| 31 |

Arrest van het Hof van 25 juni 2009, Gosschalk, zaak C-430/08 (Nederland, Raad van State)

In deze zaak stond de financiering van tests op runderen voor de opsporing van BSE (de 'gekke koeienziekte') centraal. Nederland had de kosten van de BSE tests in rekening gebracht aan Gosschalk. Gosschalk was het daarmee niet eens. Het Hof bepaalt dat de door het gemeenschapsrecht ingestelde verplichte BSE tests veterinaire controlemaatregelen waren, waardoor lidstaten deze konden financieren met nationale retributies. Het oordeel van het Hof komt overeen met het door de Nederlandse regering ingenomen standpunt.

Arrest van het Hof van Justitie van 2 juli 2009, Bavaria NV, Bavaria Italia Srl t. Bayerischer Brauerbund, C-343/07 (Italië)

In het geding is het recht op het gebruik van merken die het woord 'Bavaria' bevatten. De Bayerischer Brauerbund heeft in 1993 een aanvraag tot registratie van 'Bayerisches Bier' als beschermde geografische aanduiding (BGA) in de zin van verordening 2081/92 ingediend en deze werd bij verordening 1347/2001 geregistreerd.

Met een beroep op deze laatste verordening komt de Bayerischer Brauerbund op tegen het gebruik van de verschillende door Bavaria in Italië geregistreerde merken met het bestanddeel 'Bavaria' op de Italiaanse markt. Door de Italiaanse rechter worden prejudiciële vragen gesteld met betrekking tot de geldigheid en de uitleg van verordening 1347/2001. Het Hof oordeelt dat het geen reden ziet om verordening 1347/2001 ongeldig te verklaren. Bovendien overweegt het Hof dat deze verordening geen afbreuk doet aan de geldigheid van de reeds bestaande merken van derden die het woord 'Bavaria' bevatten en te goeder trouw zijn geregistreerd vóór de datum van indiening van de aanvraag tot registratie van 'Bayerisches Bier' als BGA. Evenmin doet de verordening afbreuk aan de mogelijkheid om deze merken te gebruiken in één van de in artikel 13 van verordening 2081/92 vermelde situaties, mits er geen gronden voor nietigheid of vervallenverklaring op deze merken van toepassing zijn.

| 32 |

Arrest van het Hof van 22 oktober 2009, Elbertsen, zaak C-449/08 (Nederland, College van Beroep voor het Bedrijfsleven)

Elbertsen is een Nederlandse boer die in 2005 heeft geïnvesteerd in stalcapaciteit, ooiën en grond. Op grond van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en de daaruit voortvloeiende inkomenssteun in de vorm van een bedrijfstoelageregeling kon hij tussen 2003 en 2005 aanspraak maken op €440 ooiëpremie. Een verzoek in 2005 om toewijzing van toeslagrechten uit de nationale reserves wordt echter afgewezen omdat de toename in rechtstreekse betalingen minder dan €500 bedraagt en het referentiebedrag daarmee op €0 wordt vastgesteld. Elbertsen stelt dat dit strijdig is met artikel 42 van verordening 1782/2003 en artikel 21 van verordening 795/2004, het gelijkheidsbeginsel en het vertrouwensbeginsel omdat de drempel ten tijde van de investeringen nog niet was ingevoerd. Het Hof stelt echter dat de lidstaten een zekere speelruimte hebben met betrekking tot het vaststellen van het referentiebedrag. De verordeningen staan er niet aan in de weg dat de lidstaat een referentiebedrag van €0

vaststelt, zolang deze zich baseert op objectieve criteria, het gelijkheidsbeginsel in acht neemt en geen concurrentievervalsing in het leven roept. De Nederlandse regeling voldoet hieraan volgens het Hof. Het gelijkheidsbeginsel is ook niet geschonden omdat alle landbouwers die een beroep doen op de nationale reserve zich in dezelfde positie bevinden zelfs als de drempel van €500 voor kleinere bedrijven een relatief hogere drempel vormt. De regeling beoogt onbeduidende referentiebedragen, die in geen verhouding staan tot de administratieve lasten van de lidstaat, uit te sluiten en is als zodanig niet in strijd met het evenredigheidsbeginsel. Indien de lidstaten beoordelingsvrijheid is gelaten om wijzigingen in bestaande situaties aan te brengen, kunnen marktdeelnemers zich niet beroepen op het vertrouwensbeginsel. Deze uitkomst komt overeen met het door Nederland ingebrachte standpunt.

Mededinging

Arrest van het Hof van 4 juni 2009, C-8/08 T-Mobile, (Nederland, College van Beroep voor het Bedrijfsleven)

T-Mobile en andere aanbieders van telecommunicatiediensten hebben tijdens een bijeenkomst gesproken over een verlaging van de standaardvergoeding die zij aan onafhankelijke dealers betalen voor de verkoop van mobiele telefoonabonnementen. De NMa legt T-Mobile en de andere betrokken aanbieders boetes op omdat zij meent dat deze uitwisseling van informatie in strijd is met artikel 6 Mededingingswet en artikel 81 EG. In hoger beroep stelt het College van Beroep voor het Bedrijfsleven drie vragen aan het Hof. Met de eerste vraag wil het College vernemen welke criteria moeten worden gehanteerd bij de beoordeling of een onderling afgestemde feitelijke gedraging ertoe strekt de mededinging te beperken. Het Hof verwijst naar de criteria die in eerdere rechtspraak zijn ontwikkeld. Het Hof benadrukt dat bij de beoordeling van de strekking van een gedraging niet hoeft te worden gelet op de concrete gevolgen. Het Hof meent dat afstemming van dealervergoedingen een mededingingsbeperkende strekking heeft indien deze afstemming onzekerheid op de markt vermindert of wegneemt. Er hoeft geen sprake te zijn van een rechtstreeks verband met de verbruikersprijzen. De tweede en de derde vragen hebben betrekking op een Europeesrechtelijk bewijsvermoeden. Dat bewijsvermoeden houdt in dat ondernemingen die betrokken zijn bij een onderling afgestemde gedraging

worden vermoed deze afstemming te hebben omgezet in marktgedrag. Het College wil weten of dit bewijsvermoeden door de nationale rechter moet worden toegepast en of het ook geldt als de betrokken ondernemingen maar één keer bij elkaar zijn gekomen. Het Hof beantwoordt beide vragen in bevestigende zin. Het Hof overweegt dat dit bewijsvermoeden voortvloeit uit artikel 81, lid 1, EG zodat de nationale rechter het moet toepassen. Voor de toepasselijkheid van dat bewijsvermoeden is bepalend dat er sprake is van afstemming, ongeacht hoeveel bijeenkomsten er voor nodig waren om tot die afstemming te komen. De gegeven antwoorden stemmen geheel overeen met de opmerkingen van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van Justitie van 11 juni 2009, X BV, zaak C-429/07 (Nederland, Gerechtshof Amsterdam)

De verwijzende rechter wil weten of de Commissie bevoegd is om uit eigen beweging schriftelijke opmerkingen te maken in nationale rechterlijke procedures op grond artikel 15, lid 3, van Verordening 1/2003. De Commissie heeft opmerkingen gemaakt in een bij die rechter aanhangige procedure over de aftrekbaarheid van een door haar opgelegde geldboete wegens schending van artikel 81 EG of 82 EG. Hoewel de Nederlandse regering deze vraag ontkennend had beantwoord, oordeelt het Hof dat de Commissie die bevoegdheid inderdaad heeft. Hij leidt dit af uit de bewoording van de verordening en stelt dat de coherente toepassing van artikel 81 en 82 EG dit vereist. Het Hof overweegt dat het gemeenschapsrecht een volledig stelsel heeft ingevoerd ter controle, nakoming en voorkoming van misbruik van de mededingingsregels, inclusief sancties zoals boetes, om dat te realiseren. De doeltreffendheid van de sanctie is van belang voor een coherente toepassing van die regels. Het Hof oordeelt dat de uitkomst van het geding over fiscale aftrekbaarheid van een door de Commissie opgelegde geldboete afdoet aan de doeltreffendheid van deze sanctie omdat dit de boete gedeeltelijk zou compenseren.

| 34 |

Milieu

Arrest van het Hof van 17 februari 2009, zaak C-552/07, Azelvandre (Frankrijk)

In deze zaak zijn door de Franse rechter vragen gesteld over de mate van detail waarmee de plaats van GGO-proefvelden uit hoofde van richtlijn 2001/18 bekend moet worden gemaakt. Uit het arrest blijkt, dat de plaats

van introductie die in het kader van de kennisgevingsprocedure overeenkomstig de artikelen 5 tot en met 8 van richtlijn 2001/18 wordt verstrekt altijd openbaar moet worden gemaakt. Hierop zijn geen uitzonderingen mogelijk. De vrees voor binnenlandse moeilijkheden kan geen rechtvaardiging zijn voor een lidstaat om het gemeenschapsrecht niet correct toe te passen. Welke plaats van introductie in de kennisgeving moet worden vermeld hangt af van welke plaatsaanduiding nodig is om te bepalen wat de concrete gevolgen van een dergelijke introductie voor het milieu zijn. De vermeldingen betreffende het introductiegebied variëren naargelang de kenmerken van elke introductie en de eventuele gevolgen daarvan voor het milieu. Het vorenstaande komt overeen met het Nederlandse standpunt.

Privacy

Arrest van het Hof van 7 mei 2009, Rijkeboer, zaak C-533/07 (Nederland, Raad van State)

Deze zaak betreft een prejudiciële vraag over het bewaren van informatie over het verstrekken van persoonsgegevens aan derden. Rijkeboer heeft de gemeente Rotterdam verzocht hem opgave te doen van alle keren dat de gemeente informatie over hem uit de gemeentelijke basis administratie (GBA) aan derden heeft verstrekt of geweigerd. Het verzoek had betrekking op een periode van twee jaar. De gemeente heeft dit verzoek gedeeltelijk afgewezen omdat ze niet meer kon voldoen aan het verzoek aangezien dergelijke gegevens na een jaar automatisch gewist worden. Richtlijn 95/46 EG vereist dat een betrokkene zoals Rijkeboer gegevens met betrekking tot die persoonsgegevens zelf én gegevens over de ontvanger(s) van zijn persoonsgegevens zonder belemmering kan inzien. In principe is het de lidstaten vrij een bewaringstermijn vast te stellen. Het Hof vond het desalniettemin opmerkelijk dat de gegevens over de ontvangers van de in de GBA geregistreerde informatie na een jaar gewist worden, terwijl de persoonsgegevens zelf niet worden verwijderd. Volgens het Hof vormt een termijn van één jaar geen juist evenwicht tussen het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer en de last van de bewaarplicht, tenzij kan worden aangetoond dat een langere bewaring van deze informatie een buitensporige last zou inhouden. Het Hof heeft geoordeeld dat het aan de nationale rechter is te controleren of de bewaartermijn in dat licht gerechtvaardigd is.

Rechtsgrondslag

Arrest van het Hof van 10 februari 2009, Ierland tegen Europees Parlement en Raad ondersteund door o.a. Nederland, zaak C-301/06

Deze zaak gaat over de vraag of richtlijn 2006/24, die regels geeft over de bewaring van gegevens door aanbieders van openbare telecommunicatiediensten, wel aangenomen is op basis van een juiste rechtsgrondslag. Ierland stelt dat de richtlijn niet vastgesteld had mogen worden op grond van het EG-verdrag maar dat het valt binnen de reikwijdte van het EU-verdrag. Ierland voert aan dat de richtlijn niet tot doel heeft nationale wetgeving te harmoniseren ter voorkoming van belemmeringen van de interne markt. Volgens de visie van Ierland is het belangrijkste doel van de richtlijn namelijk het vergemakkelijken van het onderzoek, de opsporing en de vervolging van ernstige misdrijven. Het Hof bepaalt in lijn met wat Nederland heeft ingebracht, dat het EG-verdrag wél een correcte grondslag biedt voor de vaststelling van richtlijn 2006/24. Immers, voorheen bestonden grote verschillen in nationale wetgeving waardoor sommige telefoonbedrijven gegevens vier jaar moesten bewaren en anderen slechts drie maanden. Daarbij komt dat de bepalingen uit de richtlijn in wezen beperkt zijn tot de activiteiten van de aanbieders van diensten en niet het gebruik daarvan door politieke of gerechtelijke autoriteiten van de lidstaten regelen.

| 36 |

Advies

Advies van het Hof van Justitie van 30 november 2009, no. 1/08 (WTO/GATS)

Dit advies beantwoordt de vraag van de Commissie of de Europese Gemeenschap een exclusieve bevoegdheid heeft tot het sluiten van akkoorden met leden van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) die de lijsten van specifieke verbintenissen van de Gemeenschap en van haar lidstaten met betrekking tot de handel in diensten (GATS) wijzigen. Het geheel omvat alle vormen van diensten zoals gedefinieerd onder GATS. Uit vaste rechtspraak van het Hof volgt dat de vraag of de Gemeenschap exclusief bevoegd is om een akkoord te sluiten of deze deelt met de lidstaten mede afhangt van de reikwijdte van de bepalingen in het EG-Verdrag waarop de bevoegdheid kan worden gebaseerd. Voor zover de akkoorden bepalingen bevatten over grensoverschrijdende dienstverlening, is dat als onderdeel van de gemeenschappelijke handelspolitiek een exclusieve bevoegdheid van de

Gemeenschap (artikel 133, lid 1 tot en met 4 EG). De overige vormen van dienstverrichting, door GATS aangeduid als respectievelijk 'verbruik in het buitenland', 'commerciële aanwezigheid' en 'aanwezigheid van natuurlijke personen' vallen volgens het Hof onder artikel 133, leden 5 en 6, EG. Het Hof stelt vast dat de akkoorden zowel horizontale als sectorspecifieke verbintenissen betreffen en in ruime mate diensten in deze vormen omvatten. Het Hof concludeert op basis daarvan dat de Gemeenschap bevoegd is tot het sluiten van de akkoorden gedeeltelijk op basis van artikel 133 lid 1 EG en gedeeltelijk op basis van artikel 133 lid 5 EG. Omdat de akkoorden ook betrekking hebben op horizontale beperkingen inzake markttoegang en nationale behandeling op het gebied van gezondheid en onderwijs is sprake van een gedeelde bevoegdheid op grond van artikel 133 lid 6 EG en moet deze bepaling eveneens als rechtsgrondslag worden vermeld. De zwaartepunttheorie waarbij het enkele 'handels'-element bepalend zou zijn voor een exclusieve bevoegdheid van de Gemeenschap, acht het Hof niet toepasselijk als daardoor bevoegdheden van de lidstaten worden aangetast. Verder stelt het Hof vast dat het onderdeel 'vervoer' in de akkoorden overeenkomstig artikel 133 lid 6, derde alinea EG tot het vervoerbeleid en niet tot de gemeenschappelijke handelspolitiek behoort. Het advies van het Hof is in lijn met de inbreng van Nederland.

| 37 |

Sociaal recht

Arrest van het Hof van 20 januari 2009, Schultz-Hoff en Stringer e.a., gevoegde zaken C-350/06 en C-520/06 (Duitsland en Verenigd Koninkrijk)

Deze zaken betreffen geschillen tussen verzoekers en hun werkgevers, omdat zij hen het recht op vakantie met behoud van loon tijdens ziekte c.q. het recht op een financiële vergoeding voor niet genoten vakantie onthouden hadden. Het Hof beoordeelt de verenigbaarheid van het toepasselijke nationale recht met de arbeidstijdenrichtlijn 2003/88. Op grond van de richtlijn hebben werknemers recht op een jaarlijkse vakantie van vier weken met behoud van loon. Het Hof brengt in herinnering dat dit een bijzonder belangrijk beginsel van communautair sociaal recht is, waarvan niet mag worden afgeweken. Op grond van de bewoordingen van de richtlijn is het lidstaten niet toegestaan het ontstaan van het recht aan voorwaarden te onderwerpen. Het Hof oordeelt dat lidstaten legitiem mogen bepalen dat zieke werknemers geen recht op vakantie met behoud van loon hebben

tijdens hun ziekteverlof, mits zij deze vakantie op een ander moment alsnog mogen opnemen. De richtlijn verzet zich tegen het verval van het recht op vakantie met behoud van loon wanneer de werknemer wegens ziekteverlof niet de mogelijkheid heeft gehad om zijn recht uit te oefenen. Dit is met name het geval wanneer het ziekteverlof duurt tot aan het einde van de arbeidsverhouding. In dat geval moet de werkgever de niet opgenomen vakantiedagen vergoeden. Voor de berekening van de financiële vergoeding is het loon zoals dat ontvangen zou zijn tijdens de vakantie bepalend. De positie van Nederland wordt niet gevolgd.

Arrest van het Hof van 1 juli 2009, Visciano, zaak C-69/08 (Italië)

Richtlijn 80/987 bepaalt dat lidstaten een waarborgfonds opzetten dat uitkeringen doet aan een werknemer wanneer zijn werkgever door insolventie geen loon kan betalen. Italië bracht dit waarborgfonds, net zoals Nederland, onder bij een socialezekerheidsorgaan (UWV). De uitkeringen kregen hierdoor, anders dan loonbetalingen door een werkgever, het karakter van een socialezekerheidsbijdrage. Dit had weer gevolgen voor de verjaringsregeling. De regeling voor aanspraken op het waarborgfonds was minder gunstig dan die voor civielrechtelijke vorderingen op de failliete boedel. Op vragen van de Italiaanse rechter antwoordt het Hof, geheel in lijn met het Nederlandse standpunt, dat de Italiaanse wetgeving in overeenstemming is met de richtlijn. De richtlijn biedt minimumbescherming bij insolventie van werkgevers en laat veel ruimte aan de lidstaten, onder andere om te bepalen wat het rechtskarakter van de aanspraken is. Ook de verjaringsregeling stuit niet op bezwaren bij het Hof. Het Hof ziet geen strijd met het gelijkwaardigheidsbeginsel. Een verzoek om achterstallig loon uit het waarborgfonds is immers niet hetzelfde als een soortgelijk verzoek gericht tot de failliete werkgever. Het doeltreffendheidsbeginsel vergt wel dat de geldende verjaringstermijn niet zodanig wordt gehanteerd dat het verkrijgen van vergoedingen uit het waarborgfonds nagenoeg onmogelijk of uiterst moeilijk is.

Arrest van het Hof van 1 oktober 2009, Leyman, zaak C-3/08 (België)

Mevrouw Leyman was van 1971 tot 2003 werkzaam in loondienst in België. Zij woont sinds 1999 in Luxemburg en sinds augustus 2003 is zij onderworpen aan het Luxemburgse socialezekerheidsstelsel. Op 8 juli 2005 wordt zij arbeidsongeschikt. Zij krijgt een invaliditeitsuitkering in Luxemburg voor de vervulde tijdvakken van verzekering. Daarnaast heeft zij recht op een

invaliditeitsuitkering voor de in België vervulde tijdvakken van verzekering. Mevrouw Leyman heeft in het eerste jaar van arbeidsongeschiktheid evenwel geen recht op een Belgische invaliditeitsuitkering. Het Belgische systeem kent namelijk een wachtperiode van één jaar, overeenkomstig artikel 40, lid 3, sub b, van verordening 1408/71. De vraag is of dit in strijd is met artikel 39 EG. Het Hof bepaalt dat artikel 39 EG zich tegen een wachtperiode van één jaar verzet, indien een dergelijke toepassing tot gevolg heeft dat een migrerende werknemer aan de sociale zekerheid van die lidstaat bijdragen heeft betaald die geen recht geven op een uitkering, waardoor die werknemer wordt benadeeld ten opzichte van een niet-migrerende werknemer. De Nederlandse positie dat geen sprake was van strijd met artikel 39 EG wordt niet gevolgd.

Staatssteun

Arrest van het Gerecht van 9 september 2009, Holland Malt ondersteund door Nederland, tegen de Commissie, zaak T-3969/06

| 39 |

De zaak betreft het beroep van Holland Malt tegen de beslissing van de Commissie om een door Nederland onder opschortende voorwaarde toegekende subsidie aan te merken als verboden staatssteun. De Commissie kan steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken, verenigbaar verklaren met de gemeenschappelijke markt. Het Gerecht stelt voorop dat de Commissie voor de toepassing van deze uitzondering over een ruime beoordelingsvrijheid beschikt. Echter, wanneer de Commissie richtsnoeren heeft vastgesteld voor de uitoefening van haar beoordelingsbevoegdheden, is het van belang dat de Commissie haar richtsnoeren naleeft. In de Communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de landbouwsector is bepaald dat geen steun mag worden toegekend, wanneer niet voldoende bewijs kan worden geleverd dat voor de betrokken producten normale afzetmogelijkheden op de markt kunnen worden gevonden. Volgens het Gerecht was deze voorafgaande voorwaarde niet vervuld. Dientengevolge hoeft de Commissie de positieve effecten van een steunmaatregel niet mee te wegen op het moment dat vast komt te staan dat deze steunmaatregel bijdraagt aan een verhoging van de productiecapaciteit, aldus het Gerecht. Het beroep van Holland Malt wordt dan ook verworpen. Nederland heeft in deze procedure geïntervenieerd aan de zijde van Holland Malt.

Strafrecht

Arrest van het Hof van 6 oktober 2009, Wolzenburg, C-123/08 (Nederland, Rechtbank Amsterdam)

De rechtbank Amsterdam heeft het Hof prejudiciële vragen gesteld met betrekking tot het kaderbesluit betreffende het Europees aanhoudingsbevel (EAB). Deze vragen zijn gesteld met het oog op de mogelijke overlevering van Wolzenburg, een Duitser die sinds 2005 in Nederland woont en heeft gewerkt. Duitsland heeft om zijn overlevering gevraagd in verband met een strafrechtelijke veroordeling (wegens drugshandel) in Duitsland.

Het kaderbesluit is gestoeld op de wederzijdse erkenning van rechterlijke uitspraken. De hoofdregel is dat het EAB wordt uitgevoerd. De uitvoering van een EAB kan echter ook geweigerd worden. Het kaderbesluit geeft hiervoor de gronden. De Overleveringwet, de Nederlandse implementatie van het kaderbesluit, stelt voor weigering van de overlevering de voorwaarde dat vreemdelingen, waaronder EU-burgers, een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd moeten hebben. Deze kan verkregen worden na vijf jaar rechtmatig en onafgebroken verblijf in Nederland. Nu Wolzenburg niet over een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd beschikt, kan overlevering aan Duitsland niet worden geweigerd. De rechtbank Amsterdam heeft het Hof gevraagd hoe deze voorwaarde zich verhoudt met het kaderbesluit, dat geen eisen bevat voor de duur van het verblijf.

Volgens het Hof kan een lidstaat ten aanzien van EU-burgers niet het administratieve vereiste stellen dat een persoon moet beschikken over een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd. Een dergelijk document is voor een EU-burger niet verplicht voor verblijf in Nederland.

Het Hof concludeert daarnaast dat het Europese recht zich niet verzet tegen een eis van vijf jaar rechtmatig en onafgebroken verblijf in Nederland voor weigering van de overlevering naar een andere EU-lidstaat. Immers, door de gevallen te beperken waarin de rechter kan weigeren een EAB ten uitvoer te leggen wordt het uiteindelijke doel van het kaderbesluit juist gefaciliteerd. Het Hof tipt daarbij aan dat bijzonder gewicht moet worden toegekend aan de mogelijkheid tot re-integratie van de gezochte persoon in de samenleving na het uitzitten van zijn straf. Een eis dat de gezochte persoon duurzaam moet zijn geïntegreerd in de uitvoerende lidstaat om tot een weigering van de gevraagde overlevering te komen, is daarom een legitieme voorwaarde. De uitspraak van het Hof komt op dit essentiële punt overeen met de Nederlandse inbreng.

Telecommunicatie

Arrest van het Hof van 12 november 2009, zaak C-192/08, Teliaisonera (Finland).

Deze zaak betreft de vraag in hoeverre de Telecommunicatierichtlijnen een verplichting bevatten voor telecommunicatiebedrijven om interconnectie-overeenkomsten te sluiten. Volgens het Hof rust de onderhandelingsplicht alleen op exploitanten van de netwerken en niet op dienstenaanbieders. Het Hof overweegt ook dat de nationale regelgevende instanties een beschikking mogen geven waarbij een onderneming die geen aanmerkelijke marktmacht bezit maar die wel de toegang tot de eindgebruikers controleert, wordt verplicht om te goeder trouw te onderhandelen met een andere onderneming. Het oordeel van het Hof komt niet overeen met het door de Nederlandse regering ingenomen standpunt.

Vrij verkeer

Arrest van het Hof van C-110/05, Commissie tegen Italië

In hoeverre kunnen lidstaten om redenen van publiek belang het gebruik van een product aan banden leggen? Italië bijvoorbeeld verbiedt het gebruik van een aanhangwagen achter een motorfiets vanwege de verkeersveiligheid. Dit soort gebruikseisen kunnen het vrij verkeer van het product belemmeren en zijn op grond van artikel 28 EG verboden, tenzij er een goede rechtvaardiging bestaat. Tegelijkertijd is het potentieel verstrekkend om dit soort regulering onder het bedoelde verbod te brengen (denk aan snelheidslimieten en de verkoop van Ferrari's). Dit dilemma is de kern van deze zaak. Het Hof ging niet mee in de suggestie van veel lidstaten om een aparte uitzonderingscategorie te creëren voor gebruikseisen. Het Hof besliste dat het Italiaanse gebruiksverbod een belemmering van het vrij goederenverkeer is voorzover de toegang van aanhangers tot de Italiaanse markt wordt belemmerd. Het verbod is alleen houdbaar wanneer het gerechtvaardigd kan worden. Daarvoor moet er een dwingende reden van algemeen belang zijn (zoals verkeersveiligheid), en moet het verbod geschikt en noodzakelijk zijn om dat belang te dienen. Hier krijgen de lidstaten wat ruimte van het Hof. Lidstaten kunnen algemene en eenvoudige regels invoeren, zonder dat zij moeten aantonen dat er geen andere geschikte maatregel voorhanden was.

Arrest van het Hof van 10 maart 2009, Hartlauer, zaak C-169/07 (Oostenrijk)

Hartlauer wil tandheelkundige poliklinieken vestigen in twee deelstaten van Oostenrijk. Hij krijgt echter niet de daarvoor benodigde vergunningen. Hij heeft namelijk niet voldaan aan het vereiste dat er in die deelstaten behoefte bestaat aan tandheelkundige hulp in aanvulling op de reeds bestaande hulp. Hartlauer stelt dat dit in strijd is met het vrij verkeer van vestiging (artikel 43 EG Verdrag).

Het Hof overweegt dat het weliswaar een bevoegdheid van de lidstaten is om hun zorgstelsels in te richten, maar dat deze bevoegdheid met inachtneming van het vrij verkeer uitgeoefend moet worden. Het is vaste rechtspraak dat een voorafgaande vergunning voor vestiging, o.a. vanwege de bijkomende administratieve en financiële lasten, een beperking van het vrij verkeer van vestiging inhoudt. Ter rechtvaardiging voert Oostenrijk aan dat het vergunningsstelsel noodzakelijk is ter bescherming van de volksgezondheid met name om te voorzien in hoogstaande en breed toegankelijke gezondheidszorg alsmede om het financiële evenwicht te bewaren door uitgavenbeheersing. Het Hof accepteert dit als legitieme doelstellingen, maar overweegt dat de nationale regeling niet geschikt is om deze doelstellingen te verwezenlijken: het vergunningstelsel mist coherentie nu groepspraktijken, die vergelijkbare medische prestaties kunnen verstrekken als tandheelkundige poliklinieken, niet aan een vergunningstelsel onderworpen zijn. Daarnaast overweegt het Hof dat de criteria op grond waarvan een (voorafgaande) vergunning verleend wordt objectief, niet-discriminerend en vooraf kenbaar moeten zijn. Nu het criterium 'behoefte' in verschillende deelstaten van Oostenrijk verschillend wordt getoetst is niet aan de voorwaarden voldaan en is het stelsel in strijd met artikel 43 EG. De redenering van het Hof sluit in grote lijnen bij de opmerkingen van de Nederlandse regering aan.

| 42 |

Beschikking van het Hof van Justitie van 24 maart 2009, De Nationale Loterij NV, zaak C-525/06 (België)

De rechtbank van Hasselt vraagt of de Belgische wet voor kansspelen en het daarin vastgelegde wettelijke monopolie van de Nationale Loterij verenigbaar is met het in artikel 49 EG vervatte vrij verkeer van diensten. Nationale Loterij stelt echter hoger beroep in tegen deze verwijzingsbeslissing. Hierin heeft het Hof van Beroep te Antwerpen geoordeeld dat deze vraag, hoewel gerechtvaardigd, geen uitspraak van het Hof van Justitie behoeft, omdat het antwoord daarop duidelijk was. Het heeft de regeling onderzocht in het

licht van het arrest C-243/01 Gambelli en vastgesteld dat deze verenigbaar is met het Gemeenschapsrecht. Het Hof overweegt daarop dat volgens vaste rechtspraak de normale beroepsmogelijkheden van het nationale recht blijven gelden en nu het hoofdgeding is afgedaan door de beroepsrechter beantwoording van de prejudiciële vraag niet meer nodig is. De Nederlandse inbreng kwam overeen met de conclusie van het hof van beroep.

Arrest van het Hof van 19 mei 2009, Apothekerkammer des Saarlandes e.a., gevoegde zaken C-171/07 en C-172/07 (Duitsland)

In deze zaak gaat het om de vraag of nationale voorschriften die bepalen dat uitsluitend apothekers een apotheek kunnen bezitten en exploiteren in strijd zijn met de vrijheid van vestiging en kapitaal vervat in artikelen 43 en 56 EG. DocMorris NV, een van oorsprong Nederlands bedrijf dat geneesmiddelen met en zonder recept en ook via internet verkoopt, kan daarom geen apotheekfiliaal in Saarbrücken exploiteren of in eigendom hebben.

DocMorris en de vergunningverlenende instantie stellen dat deze regel in strijd is met de vrijheid van vestiging vervat in artikel 43 EG. Het Hof stelt dat de regel inderdaad een beperking van het vrij verkeer van vestiging inhoudt. Zo een regel kan echter worden gerechtvaardigd om een veilige en kwalitatief hoogstaande geneesmiddelenvoorziening te waarborgen. Het Hof erkent hierbij het bijzondere karakter van geneesmiddelen en de gevaren van onjuist gebruik voor de gezondheid en het financiële evenwicht met de socialezekerheidsstelsels. Het Hof stelt dat lidstaten in dat kader ten aanzien van verkoop en winstoogmerk van geneesmiddelen strikte regels kunnen stellen en deze in het bijzonder mag voorbehouden aan apothekers.

Regelingen zoals de Duitse waarborgen dat geneesmiddelen alleen worden afgegeven door apothekers met een reële professionele onafhankelijkheid. Apothekers in loondienst van een commerciële exploitant kunnen niet diezelfde onafhankelijkheid waarborgen. De uitzonderingen in de regeling waarbij niet-apothekers tijdelijk en onder stricte voorwaarden de exploitatie van een apotheek is toegestaan, zijn volgens het Hof coherent en beogen dezelfde doelstelling van de gehele regeling. De Duitse regeling wordt door het Hof als proportioneel en geschikt beoordeeld. De opmerkingen van de Nederlandse regering zijn niet gevolgd.

Arrest van het Hof van 8 september 2009, Liga Portuguesa, zaak C-42/07 (Portugal)

Portugal handhaaft een algemeen verbod op kansspelen. Wel wordt het via een vergunningstelsel aan overheidslichamen en particuliere ondernemingen toegestaan om bepaalde spelen te exploiteren. Bwin biedt vanuit Gibraltar via internet kansspelen aan, waaronder weddenschappen op de Portugese voetbalcompetitie, in samenwerking met de Liga Portuguesa. Beide wordt een boete opgelegd wegens inbreuk op aan Santa Casa exclusief voorbehouden rechten. Bwin en de Liga achten dit in strijd met het vrij verkeer van diensten zoals vervat in artikel 49 EG. Het Hof bevestigt dat er sprake is van een beperking van het vrij verkeer van diensten en onderzoekt of deze gerechtvaardigd kan worden. Het Hof stelt vast dat er aanmerkelijke morele, religieuze en culturele verschillen tussen lidstaten bestaan en dat bij gebrek aan harmonisatie het lidstaten vrijstaat om het gewenste consumentenbeschermingsniveau te bepalen voor kansspelregelingen. Deze dienen echter wel evenredig te zijn met het doel dat zij dienen. Het door Portugal beoogde doel van bestrijden van criminaliteit is een dwingende reden van algemeen belang die de beperking kan rechtvaardigen omdat kansspelen een hoog risico op dat vlak met zich dragen. De toekenning van exclusieve rechten acht het Hof in dit geval een geschikt middel om dat te bereiken. Dit zorgt voor een beheersbare, veilige en eerlijke exploitatie die het Hof ook noodzakelijk acht voor kansspelen aangeboden via internet. Deze zijn nog fraudegevoeliger, en voor de lidstaat bij gebrek aan harmonisatie, moeilijker controleerbaar dan traditionele kansspelen. Het Hof acht de regeling daarom niet in strijd met het vrij verkeer van diensten. De door Nederland ingediende opmerkingen komen overeen met het oordeel van het Hof.

| 44 |

Arrest van het Hof van 1 oktober 2009, Woningstichting Sint Servatius, zaak C-567/07 (Nederland, Raad van State)

Woningcorporatie Sint Servatius heeft van de minister van VROM geen toestemming gekregen voor de bouw van woningen in Luik. Volgens de minister had Sint Servatius niet aannemelijk gemaakt dat het project ten goede zou komen aan Nederlandse woningzoekenden. Servatius stelt dat dit strijdig is met het vrij verkeer van kapitaal vervat in artikel 56 EG. Het Hof oordeelt dat een stelsel van voorafgaande toestemming als voorwaarde voor grensoverschrijdende investeringen een beperking van het vrij verkeer van kapitaal vormt. Deze kan gerechtvaardigd worden op grond van dwingende redenen van algemeen belang. Het Hof erkent dat het volkshuisvestingsbe-

leid van een lidstaat en de financiering daarvan tot deze dwingende redenen behoort. De maatregel van voorafgaande toestemming moet echter geschikt en noodzakelijk zijn om dit legitieme doel te bereiken. Voorafgaande toestemming kan een geschiktere maatregel zijn dan controle achteraf. Zo een regeling moet echter gebaseerd zijn op objectieve, vooraf kenbare en niet-discriminerende criteria. Het Hof twijfelt of de Nederlandse regeling daaraan voldoet omdat slechts aan één voorwaarde getoetst wordt en de beoordeling daarvan casusafhankelijk is zonder dat gerefereerd wordt aan een bestuursrechtelijke tekst of enig ander specifiek en objectief criterium dat vooraf kenbaar is. De Raad van State dient na te gaan of de regeling aan de gestelde criteria voldoet.

Rechtstreekse procedures Nederland

Beroepsprocedures

| 45 |

Arrest van het Gerecht van eerste aanleg van 30 september 2009, Nederland tegen de Commissie, zaak T-55/07

Deze zaak betreft de programmering en financiering van plattelandsontwikkelingsprojecten; het Europees Oriëntatie en Garantie Fonds voor de Landbouw (EOGFL) afdeling Garantie. Verordening 2603/1999 voorziet in een overgangsregime voor financiering waarbij alle aangegane verbintenissen van voor 1 januari 2000 door EOGFL afdeling Oriëntatie worden verricht. Nederland had de einddeclaraties echter bij de afdeling Garantie ingediend omdat het Nederlandse betalingsorgaan LASER pas na 1 januari 2001 zou uitbetalen. Het Gerecht heeft de Commissie gelijk gegeven. Het Gerecht oordeelt dat op grond van de toepasselijke regels de einddeclaraties inderdaad hadden moeten worden ingediend bij de afdeling Oriëntatie. Uitleg van de term 'meerjarige uitgaven' speelde een belangrijke rol in deze zaak. Volgens het Gerecht heeft de Commissie terecht 5,67 miljoen EUR onttrokken aan communautaire financiering op grond van het feit dat zij niet conform de voorschriften bij de afdeling Garantie van het EOGFL waren gedeclareerd. Het beroep van de Nederlandse regering wordt op alle punten verworpen. Nederland moet het bedrag aan de Commissie terug betalen.

Inbreukzaken

Arrest van het Hof van 11 juni 2009, Commissie tegen Nederland, zaak C-512/07.

De Commissie ageert in deze zaak tegen het stelsel van dividendbelasting in Nederland. Deze voorziet in een vrijstelling van bronbelasting op dividenden waarvoor het noodzakelijk is dat de vennootschapsaandeelhouder tenminste 5% van het nominaal gestorte kapitaal van de Nederlandse uitkerende vennootschap bezat. Voor IJslandse en Noorse vennootschappen was dit percentage echter vastgesteld op respectievelijk 10 en 25%. Het Hof is het met de Commissie eens dat dit een beperking van het vrij verkeer van kapitaal in de zin van de EER-overeenkomst is omdat het stelsel het voor in IJsland en Noorwegen gevestigde vennootschappen minder aantrekkelijk maakt in Nederland te investeren of om kapitaal vanuit die landen aan te trekken. Het Hof bevestigt dat het voorkomen van internationale belastingfraude een legitieme rechtvaardigingsgrond kan zijn, maar stelt dat de regeling die vrijstelling afhankelijk stelt van de mate van deelneming niet geschikt is om dit doel te bereiken en geen enkel verband houdt met de vermindering van het risico dat belastingfraude gepleegd wordt.

| 46 |

Arrest van het Hof van 15 oktober 2009, zaak C-232/08, Commissie tegen Nederland (Scholbox).

De Commissie was van mening dat de Nederlandse regering haar verplichtingen niet nakwam met betrekking tot de visserij op schol. De Nederlandse regering had in het verleden met betrekking tot het maximale motorvermogen van vissersvaartuigen een convenant afgesloten met de sector. Het convenant voorzag in een overgangstermijn tot 1 mei 2009 – terwijl de betrokken verordening al lang bestond. En er werd gebruik gemaakt van een tolerantiemarge (in verband met meetfouten) terwijl de betrokken verordening niet in zo een tolerantiemarge voorzag. De Nederlandse regering was er van overtuigd dat door middel van het convenant de naleving beter gewaarborgd was dan door middel van reguliere controle en handhaving van de regels. Het Hof deelt de mening van de Nederlandse regering niet en oordeelt dat de Nederlandse regering de op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen.

Arrest van het Hof van 15 oktober 2009, Commissie tegen Nederland, zaak C-255/08

Op grond van richtlijn 85/337 dienen lidstaten maatregelen te nemen die verzekeren dat voor projecten die een aanzienlijk milieueffect kunnen hebben alleen een vergunning dient te worden verleend na een voorafgaande beoordeling van de milieueffecten (de mer-beoordeling) die deze projecten kunnen hebben. Het Hof heeft in deze zaak bepaald dat Nederland haar verplichtingen niet is nagekomen door alleen een mer-beoordeling verplicht te stellen voor projecten boven de drempelwaarden, welke gebaseerd zijn op de omvang van projecten, zoals vervat in het Besluit m.e.r. Het Hof stelt vast dat Nederland hiermee de grenzen heeft overschreden van de beoordelingsmarge waarover zij volgens de richtlijn beschikt. De richtlijn vereist dat lidstaten bij het bepalen van een mer-beoordelingsplicht ook rekening houden met andere in bijlage III vermelde criteria, zoals o.a. cumulatie met andere projecten.

Doorgehaald in 2009

| 47 |

Twee zaken die de Commissie tegen Nederland was gestart wegens niet tijdige implementatie van richtlijnen zijn 'geschikt' tijdens de procedure. Nadat Nederland alsnog de nodige maatregelen had getroffen om aan zijn Europeesrechtelijke verplichtingen te voldoen, heeft de Commissie afstand gedaan van instantie. Het Hof heeft deze inbreukzaken vervolgens doorgehaald. Het betreft de volgende doorhalingen.

- Beschikking van het Hof van 11 september 2009, Commissie tegen Nederland, zaak C-190/08 (richtlijn 2004/83 minimumnormen bescherming vluchtelingen)
- Beschikking van het Hof van 11 november 2009, Commissie tegen Nederland, zaak C-192/09 (richtlijn 2006/24 betreffende dataretentie)

Bij beschikking van 2 april 2009 heeft het Hof de gevoegde zaken C-359/08 t/m C-361/08 St. Greenpeace Nederland doorgehaald. In deze zaken ging het evenals in zaak C-552/07, Azelvandre, hierboven besproken, om het openbaar maken van de plaats van introductie van ggo's. De Raad van State heeft het Hof meegedeeld dat hij zijn prejudiciële verzoeken niet wenste te handhaven na deze uitspraak.

Bij beschikking van 20 februari 2009 heeft het Hof zaak C-369/08, Commissie tegen Duitsland doorgehaald. De Commissie was een inbreuk-procedure tegen Duitsland gestart over een regeling die kwantitatieve eisen stelt aan het aantal technici -dat een bedrijf dat APK-keuringen uitvoert- in dienst moet hebben. Duitsland heeft de betrokken regeling aangepast tijdens de procedure waarna de Commissie afstand heeft gedaan van instantie.

Bijlage 1

Hieronder treft u een overzicht van de zaken waarin in 2009 uitspraak is gedaan en waar Nederland aan heeft meegedaan, gerangschikt op zaaknummer.

Zaaknr.	Partijen	Trefwoord	Datum uitspraak
C-110/05	Commissie / Italië	vrij goederenverkeer (gebruiksmodaliteiten)	10-02-2009
C-228/06	Soysal e.a.	associatieakkoord EEG/ Turkije / visa	19-02-2009
C-520/06	Stringer e.a.	arbeid; werknemer; sociale zekerheid (vakantiedagen)	20-01-2009
C-525/06	Nationale Loterij	vrijheid van dienstverlening	24-03-2009
C-242/06	Sahin	Associatieakkoord EEG/ Turkije / visa	17-09-2009
C-480/06	Commissie / Duitsland	aanbesteding (vuilnisophaal)	09-06-2009
T-369/06	Holland Malt / Commissie	staatssteun	09-09-2009
T-55/07	NL / Commissie	EOGFL (terugvordering)	30-09-2009
C-42/07	Liga Portuguesa de Futebol Professional en Baw International	vrijheid van dienstverlening; vrijheid van vestiging	08-09-2009
C-169/07	Hartlauer Handelsgesellschaft	vrijheid van vestiging, gezondheidszorg	10-03-2009
C-171/07 en C-172/07	Apothekerkammer des Saarlandes e.a.	vrijheid van vestiging	19-05-2009
C-302/07	J.D. Wetherspoon	btw / omzetbelasting	05-03-2009
C-343/07	Bavaria et Bavaria Italia	merkenrecht	02-07-2009
C-376/07	Kamino International Logistics	douanewetboek (GN - kleurenmonitor)	19-02-2009
C-429/07	X	vennootschapsbelasting; mededinging, procesrecht	11-06-2009

C-430/07	Gosschalk	landbouw; dierziekten; EOFGL, volksgezondheid	25-06-2009
C-439/07 en C-499/07	KBC-bank, Beleggen Risicokapitaal & Beheer	vennootschapsbelasting; vrije vestiging; vrij kapitaalverkeer	04-06-2009
C-465/07	Elgafaji & Elgafaji	asiel/migratie; EVRM	17-02-2009
C-482/07	AHP manufacturing	intellectuele eigendom; octrooi	03-09-2009
C-515/07	Vereniging Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie	btw / omzetbelasting	12-02-2009
C-527/07	Generics	geneesmiddelen; volksgezondheid	18-06-2009
C-552/07	Commune de Sausheim	openbaarheid van milieu informatie; openbare orde / veiligheid	17-02-2009
C-553/07	Rijkeboer	bescherming persoonsgegevens	07-05-2009
C-566/07	Stadeco	btw / omzetbelasting	18-06-2009
C-567/07	Woningstichting St Servatius	vrij kapitaalverkeer; openbare orde; staatssteun	01-10-2009
C-487/07	L'Oréal e.a.	intellectuele eigendom (merkenrecht)	18-06-2009
C-521/07	Commissie / NL	dividendbelasting / vrijkapitaalverkeer	11-06-2009
C-573/07	Sea	staatssteun	9-09-2009
T-37/07 en T-323/07	El Morabit	GBVB plaatsing terroristenlijst, bevrozing tegoeden	2-9-2009
T-341/07	Sison (II)	GBVB plaatsing terroristenlijst, bevrozing tegoeden	30-09-2009
Advies 1/08	Commissie	externe bevoegdheid	30-11-2009

C-3/08	Leyman	sociale zekerheid; discriminatieverbod	01-10-2009
C-7/08	Har Vaessen Douane Service	douane	02-07-2009
C-8/08	T-mobile e.a.	mededinging	04-06-2009
C-19/08	Petrosian e.a.	asielprocedure	29-01-2009
C-22/08 en C-23/08	Vatsouras	sociale zekerheid; vrijverkeer personen/ werknemers	04-06-2009
C-27/08	BIOS Naturprodukte	geneesmiddelen	30-04-2009
C-67/08	Block	belastingen; vrij kapitaalverkeer	12-02-2009
C-69/08	Visciano	sociale zekerheid	16-07-2009
C-123/08	Wolzenburg	strafrecht; vrij personenver- keer; burgerschap	06-10-2009
C-128/08	Damseaux	vrij kapitaalverkeer	16-07-2009
C-133/08	ICF	IPR (EVO)	06-10-2009
C-150/08	Siebrand	belastingen; vrij kapitaalverkeer	07-05-2009
C-155/08 en C-157/08	X e.a.	belastingen; vrijheid van dienstverlening; vrij kapitaalverkeer	11-06-2009
C-169/08	Sardegna	bootbelasting; staatssteun;	17-11-2009
C-170/08	Nijemeisland	landbouw; exportrestitutie	11-06-2009
C-189/08	Zuid-Chemie	EEX; internationaal privaatrecht	16-07-2009
C-232/08	Commissie/Nederland	visserij ('scholbox')	15-10-2009
C-255/08	Commissie/Nederland	mer	15-10-2009
C-192/08	TeliaSonera Finland	telecom	12-11-2009
C-292/08	German Graphics	EEX	10-09-2009
C-449/08	Elbertsen	landbouw	22-10-2009
C-461/08	Don Bosco	btw	19-11-2009

Bijlage 2

Hieronder treft u een lijst aan van aanhangige zaken op 31 december 2009, waaraan de Nederlandse regering deelneemt en waarin op die datum nog geen uitspraak was gedaan. De zaken zijn gerangschikt op zaaknummer, waarbij C staat voor zaken bij het Hof van Justitie en T voor zaken bij het Gerecht.

Zaaknr	Partijen	Trefwoorden
T-77/04	Rhodia Consumer Specialties Ltd t. Commissie	biociden
T-78/04	Sumitomo Chemical (UK) PLC t. Commissie	biociden
T-79/04	Troy Chemical Company BV tegen Commissie	biociden
T-178/06	Bavaria/Raad	merkenrecht/ schadeloosstelling
T-258/06	Duitsland/Commissie	overheidsopdrachten; transparantiebeginsel
C-246/07	Commissie/Zweden	externe bevoegdheid; Verdrag van Stockholm
C-316/07	Markus Stoss e.a.	vrijheid van vestiging en dienstverlening (kansspelen)
C-484/07	Pehlivan	visa, asiel, migratie/ Associatieverdrag Turkije
C-485/07	Akdas	sociale zekerheid/ Associatie Verdrag Turkije
C-491/07	Turansky	strafrecht; ne bis ne idem
T-556/07	Woningstichting St Servatius	vrij verkeer van kapitaal; openbare orde; staatssteun
C-555/07	Kücükdeveci	arbeid; Gelijke behandeling; rechtstreekse werking
T-76/07	El Fatmi/Raad	GBVB; terrorismebestrijding; bevroezing tegoeden
T-348/07	Al Aqsa	GBVB; terrorismebestrijding; bevroezing tegoeden

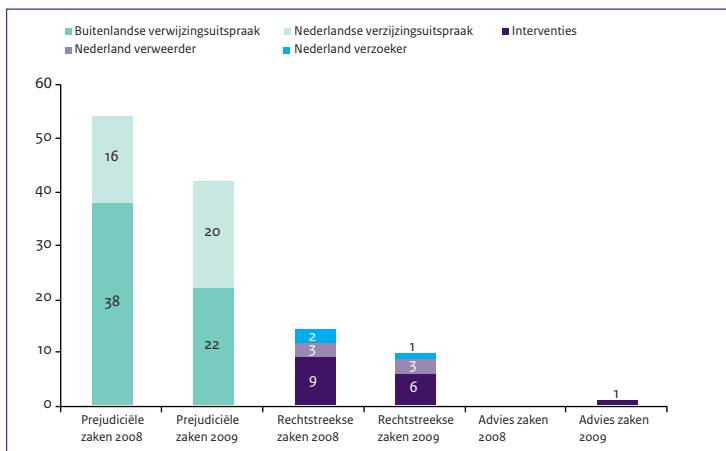
C-46/08	Carmen Media Group	vrij verkeer dienstverlening (kansspelen)
C-58/08	Vodafone e.a.	telecommunicatie; rechtgrondslag
C-19/08	Wall AG	overheidsopdrachten; gelijke behandeling
C-185/08	Latchways et Eurosafe Solutions	bescherming werknemers (ARBO)
C-279/08P	Commissie/ Nederland	hoger beroep tegen uitspraak Gerecht; handel in emissierechten
C-203/08	Sporting Exchange ('Betfair')	vrij verkeer dienstverlening; kansspelen
C-230/08	Dansk Transport og Logistik	Btw; douanewetboek
C-258/08	Ladbrokes Betting and Games	vrij verkeer dienstverlening (kansspelen)
T-276/08	Al Aqsa	GBVB; terrorismebestrijding; bevroezing tegoeden
C-325/08	Olympique Lyonnais	vrij verkeer van werknemers
C-336/08	Reinke	vergoeding ziektekosten buitenland
C-337/08	X Holding	belastingen; Moeder/dochter richtlijn
C-352/08	Zwijnenburg	vennootschapsrecht; belastingen
C-378/08	ERG	milieu; beginsel vervuiler betaalt
T-380/08	NL/Commissie	toegang tot documenten
C-393/08	Sbarigia	mededinging (vestiging apothekers)
T-409/08	El Fatmi	GBVB; terrorismebestrijding; bevroezing tegoeden
C-428/08	Monsanto	belastingen; binnenlands/buitenlands belastingplichtigen
C-462/08	Bekleyen	associatieverdrag EEG/Turkije
C-451/08	Helmut Muller	overheidsopdrachten
C- 470/08	Van Dijk	landbouw; pacht; ongerechtvaardigde verrijking
C-137/08	VB Penzugyi Lizing	consumentenbescherming
C-33/09	Oracle	BTW; gevoegd met C-538/08

C-1/09	CELF	staatssteun
C-34/09	Ruiz Zambrano	burgerschap
C-62/09	Association of British Pharmaceutical Industry	geneesmiddelen (voorschrijfbonus)
C-72/09	Etablissements Rimbaud	vrij verkeer van kapitaal
C-92/09 en	Volker und Markus	bescherming persoonsgegevens
C-93/09	Schecke	
C-98/09	Sorge	werknemers; arbeid
C-57/09 en	B.e.a.	wsiel; minimumnormen; terrorisme
C-101/09		
C-108/09	Ker Optika	vrij verkeer van goederen; verkoop via internet
C-119/09	Société Fiduciaire Nationale d'Expertise Comptable	vrij verkeer van diensten
C-124/09	Smit Reizen	wegvervoer; tachograaf
C-137/09	Josemans	vrij verkeer van goederen/ diensten; discriminatieverbod
C-144/09	Alpenhof	EEX; grensoverschrijdende reclame via internet
C-161/09	K. Frankopoulos kai SIA	vrij verkeer van goederen
C-235/09	DHL Express	merkenrecht
C-242/09	Albron Catering	sociale zekerheid
C-266/09	Stchting Natuur en Milieu	gewasbeschermingsmiddelen
C-273/09	Premis Medical	douane-indeling
C-298/09	Rani Slovakia	vrij verkeer van dienstverlening (uitzendbureaus)
C-300/09 en	Toprak	associatie akkoord- EEG-Turkije
C-301/09		
C-307/09 en C-309/09	Vicoplus e.a.	arbeid; vrij verkeer van dienstverlening
C-354/09	Gaston Schul	communautair douanewetboek
C-360/09	Pfleiderer	openbaarheid; schadevergoeding; kartels

C-372/09 en 373/09	Josep Penarroja	vrij verkeer van dienstverlening
C-384/09	Prunus	belastingen;vrij verkeer van kapitaal
C-386/09	Briot	arbeidscontracten (bepaalde tijd)
C-397/09	Scheuten Slar Technology	belastingen
C-406/09	Realchemie NL	EEX;intellectuele eigendom
C-430/09	Eurotyre Holding	btw
C-526/08	Commissie/Luxemburg	Ne bis ne idem (artikel 226 EG)
C-41/09	Commissie/Nederland	btw;omzetbelasting (sportpaarden)
T-70/09	NL/Commissie	regionale ontwikkeling
C-79/09	Commissie/NL	arbeid (detacheringen)
T-90/09	Mojo Concerts e.a.	staatssteun Ahoy
C- 157/09	Commissie/NL	vrijheid van vestiging;notarissen
C- 28/09	Commissie/Oostenrijk	verbod invoerbeperkingen
Advies 1/09	Adviesvraag Raad EU	Europees Octrooiverdrag; bevoegdheid
C-269/09	Commissie/Spanje	belastingen; vrij verkeer van personen
C-347/09	Duitsland/Commissie	staatssteun (natuurgebieden)
C-464/09 P	Beroep Holland Malt	oorsprongsbenaming

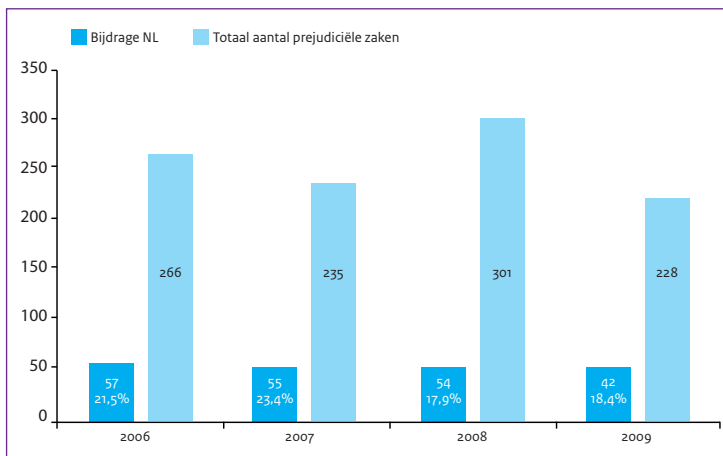
Bijlage 3

Onderstaande grafiek geeft een overzicht van de zaken voor het EU-Hof van Justitie beschreven in hoofdstuk 2. Het betreft zaken waaraan Nederland heeft deelgenomen en waarin uitspraak is gedaan in 2009.

In 2009 werden door het Hof 588 zaken afgedaan (2008: 567, 2007: 570, 2006: 546). Door het Gerecht werden 555 zaken afgedaan (2008:605, 2007:379, 2006:436). De inbreng van de lidstaten is nog altijd het grootst bij prejudiciële zaken. In 2009 werden door het Hof 259 prejudiciële zaken afgedaan. Bij 42 daarvan was Nederland betrokken. Vanuit Nederland hebben in 2009 24 prejudiciële verwijzingen het Hof bereikt. Nederland behoort daarmee samen met Duitsland, Frankrijk Italië en het VK nog steeds tot de meest actieve lidstaten bij het Hof.

Onderstaande grafiek geeft de relatieve bijdrage weer van Nederland voor het EU-Hof van Justitie.

BrusselMexicoStPetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManagua
uitHamburgLagosColomboMexicoBratislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKualaLoe
erWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTor
toxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDakarHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDar
eSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiersKingstonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheran
DhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAbebaTripoliLaPazKairoManagua
eLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYorkRiyadBamakoT
ivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoulMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomay
oTorontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaB
onaLusakaAntwerpenSaoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbu DhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHe
sAnjoséParamariboAnkaraSaoPauloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselR
MoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenSto
lmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachi
oSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindhoekRiyadLuandaMadridVaticaanstadWarschau
liavanVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusakaFrankfurtAmMainMel
MünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakolissabonSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadYaoundéRiyadhMuscatKai
arisjMadridBelgradoBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashing
usakaWenenHongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMoo
deVancouverAnkaraBarcelonaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAtheneIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDul
nanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséManaguaNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusa
kavienRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBerlijnHongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagLissabonAbu DhabiQuito
oliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisAbebaNewYorkSingaporeSeoulHongKongFrankfurtAmMainKara
ritsivalosLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofiaSydneySantiagoDeChileLondenDüssel
deneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHamburgKobeYaoundéAddisA
MadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoulParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLosAngelesMi
DarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbu DhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoKa
PetersburgShanghaiBagdadJakartaKualaLoempoeTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagoIslamabadKin
nDamascusTunisBogotáKopenhagenWenenCaracasBernKeoalaLoempoeTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiR
KhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoLondenPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKop
enBagdadHongKongAlmatyMuscatAbu DhabiWenenSanJoséKoweitWenenKievParijsBuenosAiresMadridKoweitHarareParijsMoskouPretoriaT
MadridDamascusPraagKobeKeoalaLoempoeKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSalaamMelbourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamaribo
BonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAmmanBagdadNewDelhiLimaLaPazQuitoB
āBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColomboCanberraAbu Dhabi
bWenenDarEsSalaamBrasiliaKoweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoulBangko
enLaPazParamariboBoekarestSarajevoKeoalaLoempoeBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAnkaraAmmanCanberra
oedParijsLaPazWenenAccraVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDubaiBangkokAnkara
ersKhartoemDubaiKobeBrusselMexicoStPetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKai
rareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexicoBratislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSala
eSofiaKeoalaLoempoeWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonPa
abatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDakarHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgrad
mburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiersKingstonStPetersburgAmman
nMexicoTeheranAbu DhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAbebaTripli
zKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNe
rRiyadBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoulMontevideoBrasiliaP
riaAnkaraBomaySofiaTorontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelo
nCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpenSaoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbu DhabiTelAvivLondenIstanbo
elBangkokRiyadHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWinc
kZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHam
gKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmma
craPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindhoekRiyadLuandaMadridV
aandWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusakaFran
tAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakolissabonSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadYaoundé
kMuscatKampalaParijsMadridBelgradoBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaWen
BrusselWashingtonLusakaWenenHongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMapu
giersMilaanMontevideoVancouverAnkaraBarcelonaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAtheneIstanboelWashingtonWellingtonKhart
onLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséManaguaNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaS
oDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBerlijnHongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagLissab
onAbu DhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisAbebaNewYorkSingaporeSeoulHongKongFr
urtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofiaSydneySantiagoDeCh
ondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHamburg
YaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoulParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagr
adLosAngelesMilaanDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbu DhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuen
resSarajevoAnkaraStPetersburgShanghaiBagdadJakartaKeoalaLoempoeTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongC
golsIslamabadKingstonDamascusTunisBogotáKopenhagenWenenCaracasBernKeoalaLoempoeTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOf
nBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoLondenPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAie
osShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbu DhabiWenenSanJoséKoweitWenenKievParijsBuenosAiresMadridKoweitHarareP
MoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKeoalaLoempoeKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSalaamMelbourneZagrebParijsHoustonW
hoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAmmanBagdadNewDe
LimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColom
anberraAbu DhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelh
itoSeoulBangkokWenenLaPazParamariboBoekarestSarajevoKeoalaLoempoeBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAn
AmmanCanberraBogotáParijsLaPazWenenAccraVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaD
iBangkokAnkaraAlgiersKhartoemDubaiKobeBrusselMexicoStPetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwer
uenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexicoBratislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnk
usselDarEsSalaamKobeSofiaKeoalaLoempoeWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresA
AbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDakarHoustonAlmatyDubai
eBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiersKingst
ersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbu DhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAm
amAbebaTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYor
putoColomboNewYorkRiyadBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeo
nMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofiaTorontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoMa
KinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpenSaoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbu Dhabi
vivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSe
voBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunis
nkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemburgSofiaHouston

AiresStockholmAmsterdamAbebaTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoed

Deze brochure is een uitgave van:
Het ministerie van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061 | 2500 eb Den Haag
© Buitenlandse Zaken | juni 2010

10BUZ010117 | N